DISPUTATIO THEOLOGICA DE LEGIBUS

PRÆSIDE

JACOBO ILLSUNG

Societ. Jesu, Theol. Moral. & Controverſ. Profeſſore

Publicè propugnata

Ab

Ornatiſſ. & Doctiſſ. Domino

JOANNE CASPARO HEISS

Theol. Moral. & Controv. Studioſo ac Philoſophiæ Cand.

Auguſtæ Vindelicorum

ANNO M. DC. LXIX.

Cum facultate Superiorum.

Typis SIMONIS UZSCHNEIDER

Digitized by Google

NOBILISSIMO ET AMPLISSIMO
VIRO
DOMINO, D.
OCTAVIANO LANGENMANTL
à WESTHEIM
SAC. CÆS. MAJEST.
CONSILIARIO
REIPUBICÆ AUGUSTANÆ
DUUMVIRO
PRÆNOBILI AC STRENUO
DOMINO, D.
PHILIPPO JACOBO IM HOFF
à Spilsperg & Oberſchweinbach
Reipub. Auguſt. ÆDILI
Has de Legibus poſitiones in debitæ Subjectionis, & innumeris beneficijs, ad parendum accenſæ voluntatis ſignificationem
D. D.
Subjectiſſimus ac obſequentiſſimus Servus ac Cliens
Ioan. Caſpa us Heiſs.

Digitized by Google

Proœmium.

N*ulli mirum videri debet, inquit doctiſſimus noſter Suar. in Proœmio de Legibus, ſi homini Theologiam profitenti leges incidant diſputandæ. Cùm enim Deum, ut ultimum hominis finem, non tantùm otioſa ſpeculatione contemplandum, ſed negotioſa contemplatione aſſequendum, ea præſertim Theologiæ pars, quæ Moralis dicitur, veluti ſcopum ſibi præfigat, ad hunc verò non niſi actibus liberis, morúmque regulæ, quam Divinæ humanæque leges nobis exhibent, conformibus pervenire valeat, hinc meritò etiam in DEUM, ut teſte Eſaia eſt* Legifer noſter, *& in leges ab ipſo, vel ipſius, ut S. Paulus ad Rom.* 13. *teſtatur, auctoritate ab homine ſancitas convertitur, & cum Vatidico Theologo noſtro etiam nomine precatur.* Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam, & cuſtodiam illam in toto corde meo. *Pſal.* 118. *v.* 34.

PARS I.

De Legibus in Communi.

CAP. I.

De Natura & eſſentia Legis.

1. Cùm cujusvis rei eſſentia per definitionem, & diviſionem illius optimè cognoſcatur, ideo dico legem rectè à S. Thoma (a) comuniter recepto definiri, quòd ſit ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata: unde tres potiſſimùm conditiones ad legem propriè dictam requiruntur. Prima eſt, ut ſit rationabilis; aliàs eſſet iniqua, & hoc ipſo invalida. Itaque lex, etſi probabiliùs non ſit actus intellectûs, per ſe loquendo tamen ſupponit actum intellectûs, quo legislator judicat obligationem legis eſſe convenientem Reipublicæ, ſeu communitati: ſufficit autem hoc judiciũ eſſe probabile, quod in dubio, utrum tale ſit, ſupponi debet: cùm enim legislator ſit in poſſeſſione poteſtatis ferendi legem, niſi ea propter aliquẽ defectum eſſentialem à prædictâ poteſtate extrahatur, ideo neceſſe eſt, illum ratione moraliter certâ, non tantùm probabili detegi; ne vis obligandi per legem infirma, & cum magno reipublicæ damno plerumque contemptibilis reddatur; quia vix aliqua lex ſtatui poſſet, contra

(a) 1. 2. q 90. a. 4.

tra quam non aliquæ rationes apparenter ſaltē probabiles ab aliquibus excogitarentur. Quòd verò lex, ut rationabilis ac juſta ſit, ad bonum commune & non tantùm ad privatam quorundam utilitatem referri debeat, indicatur in *cap. Erit autem lex diſt. 4.* unde in rigore differt lex à præcepto, quod bonum privatum reſpicit, & morte præcipientis exſpirat. Quamvis autem etiam aliquæ leges videantur reſpicere bonum ſolummodo particulare quorundam hominum ex Communitate, v. g. pupillorum, minorennium, militum &c. cujusmodi videntur eſſe leges vectigalium, quæ in principum utilitatem conduntur, item privilegia, quæ in *cap. privil. diſt.* 3. lex privata dicuntur, nihilominus iſtæ omnes ultimatè, & principaliter tendunt in utilitatem Communitatis, cui expedit, eas fuiſſe ſtatutas.

2. Secunda conditio eſt, ut lex ſanciatur ab eo, cui comiſſa eſt cura, ſeu jurisdictio in communitatem; unde differt à conſilio, & petitione, quæ etiam à non ſuperiore fieri poſſunt: indicatur autem per has particulas in definitione, quòd lex debeat eſſe talis ordinatio, quæ fiat à ſuperiore, ut ſuperior eſt, ſeu ut habens jurisdictionem ac poteſtatem obligandi; proinde legem ferens debet intendere, & habere Voluntatem obligandi ſubditos, eámque voluntatem exprimere verbis non ſub dubio, ſed manifeſtè ſignificantibus, aliàs in favorem libertatis pro conſilio & exhortatione duntaxat

xat ſignificandâ, non autem pro lege accipientur; quia in dubio ſemper benignior interpretatio facienda eſt, ut dicitur in l. *Interpretatione*, & l. *Si praſes ff. de pœnis. & regulâ, In pœnis de regulis juris in 6.* Manifeſtè autem ſignificare cenſentur illa verba, quæ neceſſitatem important, aut voluntatem ſuperioris exequendi, aut pœnam latam vel ferendam ſubeundi, cujuſmodi ſunt verba *præcipio, impero, jubeo, mando*, quod poſtremum verbum Azor (a) immeritò & contra communem in mitiorij ſignificatione, quàm priora intelligi poſſe dicit. Verbum *debeo* à quibuſdam pro debito honeſtatis, à pleriſque tamen etiam pro debito obedientiæ & neceſſitatis ſumitur. Dubiæ ſignificationis, & tam ad conſilium, quàm imperium denotandum indifferentia verba ſunt *volumus, decernimus, ordinamus, ſtatuimus, ſancimus, innovamus &c.* quæ tamen ad imperium ſignificandum determinantur additis hujuſmodi vocibus: *in virtute obedientiæ, ſub pœna præſtiti juramenti; in virtute Spiritûs S. in nomine IESV Chriſti, ſub interminatione maledictionis æternæ, vel gehennæ, vel indignationis Apoſtolorum, ſub excommunicatione &c.* Imò ſine talibus particulis ſecundum conſuetudinem religionum ſuperiorum verba aliàs expreſſum mandatum ſignificantia benigniùs accipiuntur, ut pro noſtra Societate declaratum eſt *Conſtitutionum p. 6. c. 5.* Similiter dubiæ

(a) To. I. Inſtit. Moral. lib. 5. cap. 6. q. 5.

biæ ſignificationis ſunt verba, modo imperativo tantùm prolata, & nullum aliàs imperium continentia, v. g. *caveant, abſtineant, faciant &c.* quæ tamen ex materiæ gravitate, & neceſſitate, præſertim in Decretis Conciliorum & Pontificum plerumque colliguntur, ex intentione obligandi prolata eſſe.

3. Tertia Conditio eſt promulgatio legis facta communitati: ſicut enim leges feruntur non in unius hominis, ſed in communitatis utilitatem, ita ipſa primò & per ſe obligatur ad earundem obſervationem, ſinguli autem in tantum obligantur, in quantum ſunt membra communitatis obligatæ. Vnde ſi alicui in particulari conſtet legem eſſe latam, antequam publicè promulgetur, non tenetur lege (imò teſte Palao neque contra juſtitiam peccat utens promulgandæ legis notitiâ in damnum alterius v. g. vendendo annonam tunc temporis uſitato pretio per legem taxatoriam abrogando; quia ante abrogationem eſt adhuc juſtum) nam lex ex defectu neceſſariæ conditionis nondum habet vim obligandi, quam primùm acquirit per publicam proclamationem, vel affixionem in loco publico &c. Vt autem meliùs intelligatur, qualis promulgatio ad complendam obligationem legis requiratur, advertendum eſt, aliam eſſe legem Eccleſiaſticam, ſeu Canonicam (ſic dictam, quòd Canones Eccleſiæ maximè conformentur primæ regulæ rectè vivendi) aliam civi-

Digitized by Google

DISPUTATIO THEOLOGICA DE LEGIBUS

PRÆSIDE
JACOBO ILLSUNG
Societ. JESU, Theol. Moral. & Controverſ. Profeſſore

Publicè propugnata

Ab
Ornatiſſ. & Doctiſſ. Domino
JOANNE CASPARO HEISS
Theol. Moral. & Controv. Studioſo ac Philoſophiæ Cand.

Auguſtæ Vindelicorum
ANNO M. DC. LXIX.
Cum facultate Superiorum.
Typis SIMONIS UZSCHNEIDER

Digitized by Google

NOBILISSIMO ET AMPLISSIMO
VIRO
DOMINO, D.
OCTAVIANO LANGENMANTL
à WESTHEIM
SAC. CÆS. MAJEST.
CONSILIARIO
REIPUBICÆ AUGUSTANÆ
DUUMVIRO
PRÆNOBILI AC STRENUO
DOMINO, D.
PHILIPPO JACOBO IM HOFF
à Spilsperg & Oberſchweinbach
Reipub. Auguſt. ÆDILI
Has de Legibus poſitiones in debitæ Subjectionis, & innumeris beneficijs, ad parendum accenſæ voluntatis ſignificationem
D. D.
Subjectiſſimus ac obſequentiſſimus
Servus ac Cliens
Ioan. Caſpa-us Heiſs.

Digitized by Google

Procemium.

Nulli mirum videri debet, inquit doctiſſimus noſter Suar. in Procemio de Legibus, ſi homini Theologiam profitenti leges incidant diſputandæ. Cùm enim Deum, ut ultimum hominis finem, non tantùm otioſa ſpeculatione contemplandum, ſed negotioſa contemplatione aſſequendum, ea præſertim Theologiæ pars, quæ Moralis dicitur, veluti ſcopum ſibi præfigat, ad hunc verò non niſi actibus liberis, morúmque regulæ, quam Divinæ humanæque leges nobis exhibent, conformibus pervenire valeat, hinc meritò etiam in DEVM, ut teſte Eſaia eſt Legifer noſter, *& in leges ab ipſo, vel ipſius, ut S. Paulus ad Rom. 13. teſtatur, auctoritate ab homine ſancitas convertitur, & cum Vatidico Theologo noſtro etiam nomine precatur.* Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam, & cuſtodiam illam in toto corde meo. *Pſal. 118. v. 34.*

PARS I.

De Legibus in Communi.

CAP. I.

De Natura & eſſentia Legis.

1. Cùm cujusvis rei eſſentia per definitionem, & diviſionem illius optimè cognoſcatur, ideo dico legem rectè à S. Thoma (a) comũniter recepto definiri, quòd ſit ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata: unde tres potiſſimùm conditiones ad legem propriè dictam requiruntur. Prima eſt, ut ſit rationabilis; aliàs eſſet iniqua, & hoc ipſo invalida. Itaque lex, etſi probabiliùs non ſit actus intellectûs, per ſe loquendo tamen ſupponit actum intellectûs, quo legislator judicat obligationem legis eſſe convenientem Reipublicæ, ſeu communitati: ſufficit autem hoc judiciũ eſſe probabile, quod in dubio, utrum tale ſit, ſupponi debet: cùm enim legislator ſit in poſſeſſione poteſtatis ferendi legem, niſi ea propter aliquẽ defectum eſſentialem à prædictâ poteſtate extrahatur, ideo neceſſe eſt, illum ratione moraliter certâ, non tantùm probabili detegi; ne vis obligandi per legem infirma, & cum magno reipublicæ damno plerumque contemptibilis redditur; quia vix aliqua lex ſtatui poſſet, con-

(a) 1. 2. q 90. a. 4.

tra quam non aliquæ rationes apparenter ſaltē probabiles ab aliquibus excogitarentur. Quòd verò lex, ut rationabilis ac juſta ſit, ad bonum commune & non tantùm ad privatam quorundam utilitatem referri debeat, indicatur in *cap. Erit autem lex diſt. 4.* unde in rigore differt lex à præcepto, quod bonum privatum reſpicit, & morte præcipientis exſpirat. Quamvis autem etiam aliquæ leges videantur reſpicere bonum ſolummodo particulare quorundam hominum ex Communitate, v. g. pupillorum, minorennium, militum &c. cujusmodi videntur eſſe leges vectigalium, quæ in principum utilitatem conduntur, item privilegia, quæ in *cap. priVil. diſt.* 3. lex privata dicuntur, nihilominus iſtæ omnes ultimatè, & principaliter tendunt in utilitatem Communitatis, cui expedit, eas fuiſſe ſtatutas.

2. Secunda conditio eſt, ut lex ſanciatur ab eo, cui comiſſa eſt cura, ſeu jurisdictio in communitatem; unde differt à conſilio, & petitione, quæ etiam à non ſuperiore fieri poſſunt: indicatur autem per has particulas in definitione, quòd lex debeat eſſe talis ordinatio, quæ fiat à ſuperiore, ut ſuperior eſt, ſeu ut habens jurisdictionem ac poteſtatem obligandi; proinde legem ferens debet intendere, & habere Voluntatem obligandi ſubditos, eámque voluntatem exprimere verbis non ſub dubio, ſed manifeſtè ſignificantibus, aliàs in favorem libertatis pro conſilio & exhortatione dunta-

xat ſignificandâ, non autem pro lege accipientur; quia in dubio ſemper benignior interpretatio facienda eſt,ut dicitur in l. *Interpretatione*,& l. *Si praſcs ff. de pœnis. & regulâ, In pœnis de regulis juris in 6.* Manifeſtè autem ſignificare cenſentur illa verba, quæ neceſſitatem important,aut voluntatem ſuperioris exequendi, aut pœnam latam vel ferendam ſubeundi, cujusmodi ſunt verba *præcipio, impero, jubeo, mando,* quod poſtremum verbum Azor (a) immeritò & contra communem in mitiori ſignificatione, quàm priora intelligi poſſe dicit. Verbum *debeo* à quibusdam pro debito honeſtatis, à plerisque tamen etiam pro debito obedientiæ & neceſſitatis ſumitur. Dubiæ ſignificationis,& tam ad conſilium, quàm imperium denotandum indifferentia verba ſunt *volumus, decernimus, ordinamus, ſtatuimus, ſancimus, innovamus &c.* quæ tamen ad imperium ſignificandum determinantur additis hujusmodi vocibus: *in virtute obedientiæ, ſub pœna præſtiti juramenti; in virtute Spiritûs S. in nomine IESV Chriſti, ſub interminatione maledictionis æternæ, vel gehennæ, vel indignationis Apoſtolorum, ſub excommunicatione &c.* Imò ſine talibus particulis ſecundum conſuetudinem religionum ſuperiorum verba aliàs expreſſum mandatum ſignificantia benigniùs accipiuntur, ut pro noſtra Societate declaratum eſt *Conſtitutionum p. 6. c. 5.* Similiter dubiæ

(a) To. I. Inſtit. Moral. lib. 5. cap. 6. q. 5.

biæ ſignificationis ſunt verba, modo imperativo tantùm prolata, & nullum aliàs imperium continentia, v. g. *caveant*, *abſtineant*, *faciant &c.* quæ tamen ex materiæ gravitate, & neceſſitate, præſertim in Decretis Conciliorum & Pontificum plerumque colliguntur, ex intentione obligandi prolata eſſe.

3. Tertia Conditio eſt promulgatio legis facta communitati: ſicut enim leges feruntur non in unius hominis, ſed in communitatis utilitatem, ita ipſa primò & per ſe obligatur ad earundem obſervationem, ſinguli autem in tantum obligantur, in quantum ſunt membra communitatis obligatæ. Vnde ſi alicui in particulari conſtet legem eſſe latam, antequam publicè promulgetur, non tenetur lege (imò teſte Palao neque contra juſtitiam peccat utens promulgandæ legis notitiâ in damnum alterius v. g. vendendo annonam tunc temporis uſitato pretio per legem taxatoriam abrogando; quia ante abrogationem eſt adhuc juſtum) nam lex ex defectu neceſſariæ conditionis nondum habet vim obligandi, quam primùm acquirit per publicam proclamationem, vel affixionem in loco publico &c. Vt autem meliùs intelligatur, qualis promulgatio ad complendam obligationem legis requiratur, advertendum eſt, aliam eſſe legem Eccleſiaſticam, ſeu Canonicam (ſic dictam, quòd Canones Eccleſiæ maximè conformentur primæ regulæ rectè vivendi) aliam civi-

lem,quæ vel à ſæculari Principe Supremo, vel ab inferiore aut magiſtratu ſubordinato ſtatuitur, eáque vel ad plura parva Regna aut Provincias eidem Domino ſubjectas extenditur, vel ad unam tantùm: ſi itaque Lex ſit Civilis, ad pluras Provincias ſe extendens, communis eſt ſententia, quòd niſi Legislator manifeſtè velit legem ſtatim, ac in uno loco promulgata fuerit, à ſubditis ibidem obſervari, ea in qualibet Provincia publicè debeat promulgari, neque ante elapſos duos menſes à publicatione factá obliget. Ita expreſsè habetur in *Authentica ut factæ novæ Conſtitutiones. coll. 5.* Neq; obſtat, quòd iſtud ita univerſaliter quoad omnes leges pluribus Provinciis communes ſolùm in titulo, non autem in ipſo Canone dicatur, qui tantùm ad leges Teſtamentarias titulum reſtringit; quia cùm titulus perfectum ſenſum ad modum legis habeat, ſecundum benigniorem interpretationem, quæ in legibus ſervanda eſt, per modum unius cum ipſo Canone accipi poſſit, juxta Communem Doctorum ſenſum Canon ſubnexus non ſecundum ſe tantùm, neque ut reſtringens titulum, ſed ut aſſignans leges Teſtamentarias ſolùm pro exemplo, accipi debet. Si verò lex pro una Provincia ſolummodo feratur, vel ſi non Civilis, ſed Canonica ſit, ſecundum communem doctrinam ſufficit, modò illa in præcipua Civitate Provinciæ, & iſta in urbe Romana publicetur, neque duo menſes pro illius ob-

obligatione exſpectandi ſunt, ſed ſolùm illud tempus, quo præſentes publicationi, & nondum quidem ſtatim obligati, legem in tota urbe divulgare potuerunt, quæ deinde jam tanquam populus quidam & civitas ſpecialis ſtatim incipit obligari, & ſic ſucceſſivè diffunditur obligatio legis etiam ad alias civitates viciniores, ſemper tamen, ut contra Salas (a) & Bonac. (b) advertit Palaus (c) cum Suar. (d) tanto tempore obligationi inchoandæ dato; quo legis publicatio ad totam illam viciniorem communitatem pervenire potuit; unde quando uni vel alteri tantùm quocunq; modo innotuit, nondum ad obedientiam illum obſtringit, ut ex dictis patet. Ratio autem communis aſſertionis eſt, quia jure naturali non requiritur amplior publicatio, neque major obligationis differendæ mora, quàm quæ ſufficit, ut voluntas legislatoris integræ alicui communitati innoteſcere potuerit: jus autem poſitivum in cit. Authentica expreſſum nihil diſponit de legibus particularibus unius Provinciæ, conſequenter relinquit omnia in eo, quod ſecundum jus naturale unicè neceſſarium eſt. De Legibus Canonicis autem prædictum jus Civile diſponere nec quidquam poteſt; etiamſi enim juxta *cap. 1. de novi operis nunciatione* jus Canonicum adjuvetur Iure Civili,

(a) Diſp. 12. de leg. ſect. 9. n. 34. (b) to. 2. diſp. 1. quæſt. 1. p. 4. n. 18. (c) tr. 3. diſp. 1. pu. 12. n. 7. (d) lib. 3. cap. 17. à n. 7.

vili, & ſecundum *cap ſi in adjutorium diſt.* 10. quando Ius Canon. nil ſtatuit, aſſumatur ad decidendas cauſas, quod in civili rectè ſtatutum eſt; in modo tamen ferendi & promulgandi leges Ius Canonicum non debet imitari civile. Atque iſte eſt ſenſus definitionis explicantis tres conditiones legis.

4. Addunt aliqui adhuc aliam conditionem, vel ſaltem immediatè allatis includunt, nimirum ut lex efficaciter promulgata ſit, & abſolutam ac completam vim obligandi habeat, neceſſariam adhuc eſſe acceptationem, & conſenſum populi, legem ſubeuntis; quam conditionem non tantùm in legibus civilibus ex communi ſententia requirunt multi à Suar. relati, ſed etiam in legibus Canonicis contra communem, & ferè certam ſententiam exigunt. Navar. (a) & Valent. (b) Verùm probabiliùs eſt, acceptationem legis, loquendo de poteſtate eam condendi ſecundum ſe ſpectatâ, ſi legislator eâdem omnino uti velit, neque in Eccleſiaſticis, neque in civilibus neceſſariam eſſe, licet de facto in legibus valde gravibus, vel contra conſuetudinem aliquam inductis tam Eccleſiaſticus quàm civilis legislator non ſupponatur velle obligare populum, cujus major pars de legis relaxatione per meliorem legislatoris informationem, aut ſupplicationem aut appellationem agendum cenſuerit, vel legem connivente legislatore ali-

quo-

(a) Man. Cap. 23. n. 41. (b) to. 2. diſp. 7. q. 5. pun. 5. quæſtiunc. 4.

quoties impunè violaverit, aut eo etiam inſcio per non uſum illam abrogaverit. Ratio primæ partis eſt; quia legiſlator Canonicus, nempe Pontifex, & per hunc Epiſcopi ſubordinati, aliique inferiores Prælati poteſtatem ſuam non à populo, ſed immediatè à Deo acceperunt, ergo eorum poteſtas à populi conſenſu eſt independens. Legiſlatores autem civiles etiamſi poteſtatem ſuam à populo acceperint, juxta § *ſed & quod, Inſtit. de Iure naturali gentium & civili*; videntur tamen ſine tali limitatione & dependentia à populi ratificatione accepiſſe; quia populus propterea uni capiti ſe regendum permiſit, quòd ipſi hoc convenientiùs videretur, quàm ſi ſe ipſum per plurium conſenſum regeret, qui difficultet ſæpe, & non ſine magna perturbatione ac quandocunque nimis ſerò obtineretur. Neq; ex hac abſolutæ poteſtatis translatione irrationabilium ac injuſtarum legum periculo ſe expoſuit; quia ſi lex lata majori parti irrationabilis videretur, hoc ipſo jam ſufficiens haberetur certitudo exemptionis à lege, quam duntaxat populo negamus, ſi contra legem aliàs juſtam, ſed ſibi ingratam reclamaret, cujus proinde conſenſum ad complendam legem credimus cum Suar. (a) Vaſq. (b) Bonac. (c) Salas (d) Palao (e) per ſe loquendo, neceſ-

(a) Lib. 4 cap. 16, n. 2. (b) 1. 2. diſp. 156. cap. 5. n. 36. (c) diſp. 1. q. 1. pun. 4. n. 29 (d) diſp. 13. ſect. 1. (e) diſp. 1. pun. 13. n. 1.

ſarium eſſe,quamvis juvet ad eam confirmandam, & ſtabiliendam, quod ſolùm indicatur per illud dictum Gratiani § *Leges cap. 3. diſt. 4. Leges conſtituuntur cùm promulgantur, firmantur cùm moribus utentium approbantur* quocum conſentit lex de quibus ff de Legibus, ubi dicitur. *Cùm ipſæ leges nulla alia ex cauſa jus teneāt, quàm quòd judicio populi receptæ ſunt &c.* Sine hoc enim non tenerent jus, ſed per deſuetudinē abrogarentur, ut infra his verbis ſubjungitur: *illud receptum eſt, quòd leges non ſolùm ſuffragio legislatoris, ſed etiam tacito conſenſu hominum per deſuetudinem abrogentur.*

5. Ratio ſecundæ partis eſt,quòd ſcilicet defacto in legibus valde difficilis obſervationis, vel receptæ conſuetudini adverſis,populi acceptatio requiratur; quia ab experientia conſtat, multas leges tam Eccleſiaſticas,quàm civiles ex eo,quòd vel ab univerſo populo, vel à quibusdam Provinciis particularibus acceptatæ fuerint, earum conditores etiam non perrexerint illarum executionem urgere, ac obligationem invitis imponere. Ratio ulterior eſt; quia ſi legislatores in prædictis legibus tantùm conditionatè intendant obligare, ſi ſcilicet ſubditi non nimium gravatos ſe putent, adeóque legem acceptent, eorum autoritas minùs contemnitur,& gubernatio ſuavior redditur, quod utrumque tam

Ca-

Canonicarum, quam Civilium legum conditores meritò ſupponuntur velle obtinere.

6. Dividitur lex primò & communiſſimè in Divinam, naturalem, & humanam; hæc deinde in Civilem, Canonicam, & Ius gentium; Lex Divina eſt illa, quæ immediatè à Deo humano generi, ut politicum corpus conſtituenti, lata eſt. Naturalis eſt talis Divina lex, quæ naturali intellectûs lumine agnoſcitur, & homini promulgatur. Humana eſt, quæ immediatè ab homine ſtatuitur, prout à Deo habente poteſtatem gubernandi homines: quæ ſi immediatè ſtatuatur à Principe vel Magiſtratu ſæculari, dicitur Civilis, ſi à Superiore Eccleſiaſtico, dicitur Canonica, ſi deniq; non ab uno ſupremo Domino, ſed à diverſis gentibus ac regnis uſu ac conſuetudine propter communes neceſſitates, conſtituatur, jus gentium appellatur, ut conſtat ex §. *Ius gentium. Inſtit. de Iure naturali, Gentium & Civili.* tali autem jure gentium ſtatuta ſunt, bella, commercia, ſervitutes, legatorum admiſſiones, fœdera &c. quæ referuntur in *cap. Ius Gentium diſtinct.* 1. Ius enim naturale non neceſſitabat ad iſta inſtituenda, alia quippe viâ gubernari poſſent homines, & de injuriis ſibi ſatisfacere &c. unde etiamſi jus gentium in naturali fundetur, & de illo participet, tamen in hoc convenit cum Civili, & inter utrumq; medium tenet, quod ab hominibus per uſum & conſuetudinem introductum ſit.

7. Di-

Digitized by Google

7. Dividitur ſecundò, lex in affirmativam, quâ aliquid agendum præcipitur, & negativā, qua aliquid prohibetur agendum, inter quas hoc etiam diſcrimen obſervatur, quòd illa certis tantùm temporibus, iſta ſemper excutioni mandanda ſit: non enim ſemper actus fidei, ſpei, charitatis, qui præcipiuntur, ponendi ſunt, ſemper tamen infidelitas, deſperatio, odium Dei, quæ prohibentur, omittenda ſunt.

8. Dividitur tertiò in odioſam, favorabilem & mixtam; ſic dictas, non quòd odioſa bonum lege obſtrictorum excludat, neque quòd favorabilis nulli onus aut moleſtiam importet, utrumque enim eſſet contra naturam legis: ſed quòd odioſa, ut ex communi doctrina eam explicat Sanchez de Matrim. lib. 1. diſp. 1. n. 4. verſetur circa objectum primò intentum in pœnam vel odium alterius; favorabilis verò verſetur circa objectum primariò intentum in alicujus favorem, mixta denique per unam objecti partem alicujus favorem, per alteram odium cujusdam æquè primariò intendat; quòd ſi in quibusdam legibus intentio legislatoris ſatìs colligi non poſſit, favorabiles cenſendæ ſunt, quia de legislatore potiùs beneficium, quàm odium præſumendum eſt.

CAP. II.

De obligatione Legis.

QVinque potiſſimùm circa obligationem legis conſiderari poſſunt, primò qualem re-

reſpiciat materiam, ſeu objectum; Secundò qualem cauſam efficientem, ſeu legislatorem: tertiò quales ſubditos, ſeu finem cui; quartò quantam inducat neceſſitatem ei parendi: quintò quomodo eidem obligationi ſatisfieri poſſit; quæ omnia diſtinctis Paragraphis declarabimus.

§. I. *Circa qualia objecta, & maximè an circa actus merè internos poſſit obligatio legis induci.*

9. Dico primò, omnia objecta legis debere eſſe honeſta ſaltem negativè (id eſt, non inhoneſta) & propter finem, ad quem referuntur, poſitivè honeſtabilia honeſtate vel naturali, ſi ſint objecta legum civilium, reſpicientium felicitatem naturalem Reipublicæ: vel ſupernaturali, ſi ſint objecta Legum Canonicarum, vel utrâque, ſi ſint objecta ab utroque ſtatu Civili & Eccleſiaſtico receptarum. Ratio eſt manifeſta; qnia omnis poteſtas à Deo eſt, & ad prædictos fines ordinata, ut earum obſervatione ſubditi boni, id eſt, fini ſuo conformes fiant: ergo non poteſt dari poteſtas ferendi legem obligantem ad aliquid inhoneſtum, vel non conducens ad finem proprium cuique legi.

10. Dico ſecundò, etiamſi dubium non ſit, quòd lege divina vel naturali poſſit præcipi actus merè internus, lege humanâ tamen non tan-

tantùm Civili, ſed neque Canonicâ propriè dictâ, & ad jurisdictionem fori externi pertinente poſſe ullum actum merè internum per ſe & directè, & niſi ad exiſtentiam phyſicam, aut moralem æſtimabilitatem actûs externi neceſſarius ſit, imperari, poſſe tamen, ſi dicto modò neceſſarius ſit. Prima pars à S. Tho. (a) atque ab aliis DD. communiter recepta contra quosdam ſecutos gloſſam in *cap. cogitationis de pœnitentia diſt.* 1. Probatur primò ex fine legis humanæ, qui eſt bona conſtitutio externa, ac ſenſibilis, communitatis qua talis: ſicut enim homines à ſe invicem reguntur gubernatione externa, ac ſenſibili, ita etiam finis debet eſſe proportionatus tali regimini: ſed actus merè interni ad eſſe phyſicum aut morale actuum externorum nullo modo neceſſarii, non ordinantur ad bonam conſtitutionem externam communitatis quà talis, utpote cui propter ſuam inſenſibilitatem & incognoſcibilitatem per ſe ipſos nec obeſſe, nec prodeſſe poſſunt; ergo non poſſunt eſſe objectum legis, non tantùm Civilis, ſed neque Canonicæ propriè dictæ, & ad jurisdictionem fori externi pertinentis, quæ jurisdictio bonam conſtitutionem externam communitatis, id eſt, veram quidem & realem, non fictã, attamen ſenſibilem ſolummodo procurat, ut ipſa nimirum vel ad felicitatem naturalem ac civilem, vel ad ſupernaturalem exteriùs be-

ne

(a) 1. 2. q. 100. a. 9.

ne ſe habeat. Nam jurisdictio fori interni, & Sacramentalis, in qua ad ſpontaneam ſui accuſationem de actibus merè internis, Divino præcepto homines inducuntur, eorundem privatum, & exteriùs imperceptibile bonum, æternam ſcilicet beatitudinem immediatè intendit, & ex hac utique non negatur, poſſe particularia præcepta, & deinde judicium ferri circa actus merè internos.

11. Probatur eadem pars ſecundò. Poteſtas legiſlativa conjuncta eſſe debet cum poteſtate punitiva, ut dixit Ariſt. 10. *Ethic. c. 9.* & ex eo patet, quòd voluntas obligandi per legem humanam velit neceſſitatem imponere, vel ad executionem ponendam, vel ad pœnam temporalem ſubeundam per ſententiam judicis, ſi ei placuerit, aut neceſſarium viderit: ſed poteſtas punitiva non poteſt verſari circa actus merè internos, utpote non tantùm per accidens, ſed ex natura ſua occultos, adeóque impunibiles: ergo neque poteſtas legiſlativa poteſt verſari circa actus merè internos.

12. Probatur nunc etiã ſecunda pars: & quidem de actibus internis, ad exiſtentiam externorum phyſicè neceſſariis, conceditur ab omnibus; quia nemo negat, legem obligantem ad opus externum obligare etiam ad actum voluntatis determinantem ad poſitionem operis externi, & reddentis ſenſibilem actum voluntatis liberum, per legem dirigendum ac determinandum. De

De reliquis ergo actibus internis ſine quibus externi quidem exiſtere poſſent, ſed æſtimabilitatem ac bonitatem intentam non haberent, probatur imprimis inductione plurium actuum internorum, lege Civili vel Canonica præceptorum; nam in contractibus externis præcipitur intentio contrahendi, in ſuſceptione vel adminiſtratione Sacramentorum præcepta ab Eccleſiâ præter ceremonias externas imperantur etiam actus interni, ad valorem Sacramentorum requiſiti, & per præceptum orationis vocalis exigitur etiam interna mentis elevatio ab iis, qui negant ſine ea orationem vocalem ad cultum divinum ſervire.

Probatur ſecundò: quia ſi actus interni refundunt ſuam bonitatem in actus externos, ratione cujus iſti ſunt utiles communitati, hoc ipſo ſerviunt ad bonum externum, & ſenſibile communitatis, à lege humana intentum, & per omiſſionem aut poſitionem actûs externi redditur ſaltem ex præſumptione cognoſcibilis, adeóque per judicis ſententiam præmiabilis, aut punibilis poſitio aut omiſſio actûs interni: ergo ſimul cum externo poteſt imparari actus internus, ſi ad illum ſit neceſſarius.

§. II. *A quibus poſſit obligatio legis induci.*

13. Dico primò. Omnis, & ſolus, cui compe-

petit jurisdictio ſuprema, ſive ſit Princeps, ſive Magiſtratus, ſive Communitas, nullum ſuperiorem quoad temporalem jurisdictionem agnoſcens, jure ordinario poteſt obligationem legis inducere; qui verò competit tantùm ſubordinata jurisdictio, eam poteſtatem habet, quam ac quantam ſuperior commiſerit; qui autem nullam habet jurisdictionem, ſed ſolum dominium, is neque legem ferre, ſed tantùm particularia præcepta ſtatuere poteſt, niſi ex privilegio uſu vel conſuetudine ab habente ſupremam jurisdictionem ipſi permittatur, uti permittitur quibusdam communitatibus, quæ municipales appellantur.

Ratio concluſionis eſt: quia in tantum competit alicui poteſtas inducendi obligationem legis, in quantum competit illi poteſtas gubernandi communitatem in hujus bonum: ſed poteſtas gubernandi in tantum competit alicui, in quantum competit illi jurisdictio ergo &c.

14. Dico ſecundò, ex poteſtate immediatè à Chriſto S. Petro, & ejus Succeſſoribus conceſsâ, poſſe Summum Pontificem ſine Concilio Generali, & eo etiam repugnante leges Canonicas univerſales pro tota Eccleſia ferre: Epiſcopos verò, ex poteſtate ſive immediatè à Chriſto, ſive, quod longè probabiliùs, & communiùs aſſeritur, à Pontifice acceptâ, poſſe particulares leges pro ſuo Epiſcopatu etiam inconſulto capitulo condere, ut patet ex variis

texti-

textibus Iuris Can. & ex ratione; quia poteſtas ferendi legem eſt neceſſaria ad gubernationem univerſalis, vel particularium Eccleſiarum; hæc autem à communitatis conſenſu eſt independens, quia neque à communitate collata eſt, neque à Chriſto Summo Pontifici, neque ab hoc Epiſcopis cum reſtrictione ad conſenſum & ratificationem communitatis tradita, niſi quòd in feſtis ſtatuendis requiratur conſenſus Cleri, aut etiam populi, juxta *cap. ult. de feriis* & in bonis Eccleſiæ alienandis, requiratur conſenſus Capituli, ut habetur *in cap. quanto de his, quæ fiunt à Prælato ſine conſenſu Capituli*. ac denique in rebus gravioribus, quæ ex ſe ad univerſalem Eccleſiam pertinent, v. g. in veritatum fidei definitione, canonizatione Sanctorum, conceſſione Indulgentiarum, relaxatione legum univerſalium pro tota Eccleſia latarum, & quarundam reſervatarum diſpenſatione ad Summum Pontificem ſit recurrendum, ut ſtatutum eſt in *cap. Maiores de Baptiſmo & cap.* 1. *de Translatione Epiſcopi*.

15. De poteſtate Conciliorum ſeu Congregationum tum univerſalium, tum particulariũ, quando abſque aſſiſtentia ſui ſuperioris, de illius tamen conſenſu, vel ſede vacante celebrantur, major eſt controverſia, cui non vacat immorari: communior & probabilior ſententia eſt, leges Conciliorum univerſalium pro tota Eccleſia tunc primùm incipere obligare,

quan-

quando à Summo Pontifice tunc temporis exiſtente vel de novo electo approbantur (unde hæc approbatio ſemper etiam peti ſolet) quia Chriſtus illi ſoli gubernationem ſuæ Eccleſiæ commiſit, Concilio verò Generali, vel Cardinalium Congregationi ſede vacante ex natura rei, ſeu ex neceſſitate boni ſtatûs totius Eccleſiæ ea ſolùm poteſtas concedi debuit, quæ pro novo Pontifice eligendo, & pro aliis occurrentibus neceſſitatibus uſque ad ejus electionem erat neceſſaria.

Idem de legibus Conciliorum particularium, ut eorum particulares ſubditos obligent, cum proportione dicendum eſt; nempe quòd neceſſe ſit, ut ab eorum ſuperiore, cujus conſenſu ſunt habita, approbentur, ſi verò ſede vacante ſunt inſtituta, alii dicunt indigere noviter electi capitis approbatione, alii negant, moti eâ ratione, quòd ex conceſſione Pontificis Capitulum ſede vacante ſuccedat in adminiſtratione temporalium & ſpiritualium rerum totius Diœceſis, ut colligitur ex *cap. cùm olim de Maioritate & obedientia.*

Ceterùm in Trid. *ſeſſ. 24. cap.* 16. præcipitur, ut poſt mortem Epiſcopi intra octiduum eligatur Vicarius, vel exiſtens de novo confirmetur, qui in ceteros habeat juriſdictionē.

16. De poteſtate Religioſorum certum eſt, eam non tantùm eſſe dominativam propter ſpontaneam ſubditorum traditionem ſui, & obedientiæ promiſſionem, ſed etiam eſſe juris-

risdictivam ad condendas leges : in quibus tamen reſideat, an in capitulo congregato, an in aliquo particulari ſuperiore, ex diverſis eorum à Pontifice conceſſorum Privilegiis & Statutis colligendum eſt. Abbatiſſis verò, & aliis Monialium Præfectis ea ſolùm jurisdictio conceditur, quæ ad rectam & politicam domûs gubernationem neceſſaria eſt.

§. III. *In quos poſſit obligatio legis induci.*

17. DE valde diverſis hominum generibus poteſt quæſtio inſtitui. Itaque quæritur I. An ipſe legislator ſuarum legum obligationi ſubjaceat. ℟. cum S. Thom. (a) communiter recepto, ipſum ſubjacere obligationi directivæ, id eſt, obliganti ad culpam, quando leges ſunt univerſales, præcipientes materiam communem ſubditis & legislatori, non verò obligationi coactivæ, id eſt, obliganti ad pœnam ab ipſo transgreſſoribus ſtatutam: quod tamen ita intelligendum eſt, non quòd lex propria legislatorem formaliter obliget, ſed quaſi materialiter, quatenus determinat materiam executioni mandandam ex obligatione naturali; quia nimirum æquitas naturalis, & legitimus uſus virtuis poteſtativæ poſtulat, ut legislator ſe accommodet, & conformet moribus ſuorum ſubditorum in materia, omnibus communi. unde contra Suar. (b) col-

(a) 1. 2. q 96. a. 5. ad 3. (b) lib. 3. c. 35. n. 8.

Digitized by Google

colligitur cum Palao (a) & aliis, legislatorem non peccare contra illam virtutem, contra quam peccant ejus ſubditi, v. g. contra Religionem, quando transgrediuntur præceptum audiendi Miſſam, vel contra Temperantiam, quando violant legem jejunij; ſed contra aliam, reſpicientem non prædictos fines, ſed ſolummodo honeſtatem conformitatis cum modo vivendi ſubditorum, cui fini, quia non videtur graviter opponi transgreſſio legis, quæ reſpectu finis per obligationem ſubditorum intenti eſt gravis materia: ideo legislator neque graviter peccat, quando ſecluſo ſcandalo, aut injuſtitiâ, aut alio gravi incommodo, abſque juſta cauſa, cum ipſo quodammodo diſpenſante, transgreditur ſuam legem: cujus proinde nec pœnam incurrit, cùm eam non formaliter, ſed tantùm materialiter transgrediatur; & præterea nemo erga ſeipſum jurisdictionem aut poteſtatem coactivam exercere poſſit. Dixi: *aut injuſtitiâ*; Nam quando legislator merces ſuas majori pretio venderet, quàm quod per legem taxativam à ſe ſtatutum eſt, utique peccaret graviter contra juſtitiam, quia hæc obligat, ut merces vendantur pretio communi; hinc quia juſtitia etiam exigit, ut contrahentes eisdem conditionibus utantur, legislator tenetur etiam ſervare leges contractuum ab ipſo ſtatutas, & ſi earum non obſervatio irritat contractum ex par-

(a) Diſp. I, pun. 24. n. 5.

parte ſubditi, irritabit etiam ex parte legiſlatoris, quia iſte iniquè obligaret ſibi ſubditum, ſi eidem non viciſſim obligaretur: vel ergo legiſlator obſervare debet ſuas leges ad valorem contractuum requiſitas, vel tam ex parte ſubditi ſecum contrahentis, quàm ſuâ diſpenſare debet, quod utique facere poteſt; ſicut de facto cenſeretur diſpenſare in ſolennitatibus teſtamenti, quando eas ipſe non obſervaret, ut adeóque ſine conſuetis ſolennitatibus valeret teſtamentum ab ipſo editum, quamvis non viciſſim valeret ab alio editum in legiſlatoris gratiam, niſi antecedenter, cùm illud fieret, diſpensâſſet. Adverte etiam uxorem legiſlatoris, hujus beneficio à lege exemptam cenſeri, ut dicitur *in lege Princeps ff. de Legibus*, & DD. communiter concedunt.

18. Quæritur II, quomodo, ij qui ob rationis impotentiam, aut ignorantiam invincibilem intrinſecè videntur indiſpoſiti, ut legibus regantur, earum obligationi ſubſint. ℞, certum eſſe, durante tali impedimento, nec pueros, nec ebrios, nec amentes, nec ignorantes invincibiliter, ſive naturali, ſive poſitivâ lege obligari poſſe, quia obligationis agnoſcendæ ſunt incapaces, remoto verò tali impedimento, ſi adulti ſint, obligari, tam naturali, quàm poſitiva lege, ſi nondum adulti, nec ſeptimum annum compleverint, obligari quidem lege naturali, quia ad hanc ſolus uſus rationis requiritur, lege poſitivâ tamen ſecundùm

dum probabiliorem & communem ſententiam non teneri, quia in hac ferenda attenditur ad ea, quæ communiter contingunt, ut dicitur *lege nam ad ea ff. de legibus.* communiter autem perfectus uſus rationis non contingit, nec præſumitur adeſſe ante ſeptennium completum: eo tamen completo, ex communiſſima & verâ doctrinâ omnino aſſerendum eſt, pueros (eadem eſt ratio de puellis) legis poſitivæ, nullum certum tempus, determinantis (prout lex jejunii determinat annum vigeſimum primum completum) ſubjacere obligationi ad culpam incurrendam, etiamſi ante pubertatem probabiliter, juxta *cap.* 1. *de delictis puerorum.* non ſubjaceant quoad pœnam Eccleſiaſticam, niſi quæ ex gravi percuſſione Clerici incurritur. Ratio eſt, quia neque ex jure naturali, neque ex poſitivo conſtat, majores ſeptennio lege poſitiva exemptos eſſe; ergo ſi ob defectum uſûs rationis ad culpam ſufficientis non eximuntur (qui tamen defectus poſt ſeptimum annum non ampliùs præſumitur, ſed probandus eſt) ſubjacent legi poſitivæ quoad culpam, ſaltem talem materiam præcipienti, quæ non ſpecialem judicii maturitatem ac diſcretionem exigit, uti multis videtur exigere ſuſceptio Sacramenti Pœnitentiæ, & adhuc majorem ſuſceptio S. Euchariſtiæ: atque de illa ſpeciali diſcretione putant intelligendum eſſe *cap. omnis utriusque ſexûs de Pœnitentijs & Remiſſionibus*, præcipiens omni-

Digitized by Google

DISPVTATIO THEOLOGICA DE LEGIBUS

PRÆSIDE

JACOBO ILLSUNG

… Theol. Moral. &

… re

… omino

… PARO

… ontrov.

… ophiæ

Auguſtæ Vindelicorum

ANNO M. DC. LXIX.

Cum facultate Superiorum.

Typis SIMONIS VZSCHNEIDER.

Digitized by Google

De reliquis ergo actibus internis ſine quibus externi quidem exiſtere poſſent, ſed æſtimabilitatem ac bonitatem intentam non haberent, probatur imprimis inductione plurium actuum internorum, lege Civili vel Canonica præceptorum; nam in contractibus externis præcipitur intentio contrahendi, in ſuſceptione vel adminiſtratione Sacramentorum præcepta ab Eccleſiâ præter ceremonias externas imperantur etiam actus interni, ad valorem Sacramentorum requiſiti, & per præceptum orationis vocalis exigitur etiam interna mentis elevatio ab iis, qui negant ſine ea orationem vocalem ad cultum divinum ſervire.

Probatur ſecundò: quia ſi actus interni refundunt ſuam bonitatem in actus externos, ratione cujus iſti ſunt utiles communitati, hoc ipſo ſerviunt ad bonum externum, & ſenſibile communitatis, à lege humana intentum, & per omiſſionem aut poſitionem actûs externi redditur ſaltem ex præſumptione cognoſcibilis, adeóque per judicis ſententiam præmiabilis, aut punibilis poſitio aut omiſſio actûs interni: ergo ſimul cum externo poteſt imparari actus internus, ſi ad illum ſit neceſſarius.

§. II. *A quibus poſſit obligatio legis induci.*

13. Dico primò. Omnis, & ſolus, cui compe-

petit jurisdictio ſuprema, ſive ſit Princeps, ſive Magiſtratus, ſive Communitas, nullum ſuperiorem quoad temporalem jurisdictionem agnoſcens, jure ordinario poteſt obligationem legis inducere; cui verò competit tantùm ſubordinata jurisdictio, eam poteſtatem habet, quam ac quantam ſuperior commiſerit; qui autem nullam habet jurisdictionem, ſed ſolum dominium, is neque legem ferre, ſed tantùm particularia præcepta ſtatuere poteſt, niſi ex privilegio uſu vel conſuetudine ab habente ſupremam jurisdictionem ipſi permittatur, uti permittitur quibusdam communitatibus, quæ municipales appellantur.

Ratio concluſionis eſt: quia in tantum competit alicui poteſtas inducendi obligationem legis, in quantum competit illi poteſtas gubernandi communitatem in hujus bonum; ſed poteſtas gubernandi in tantum competit alicui, in quantum competit illi jurisdictio ergo &c.

14. Dico ſecundò, ex poteſtate immediatè à Chriſto S. Petro, & ejus Succeſſoribus conceſsâ, poſſe Summum Pontificem ſine Concilio Generali, & eo etiam repugnante leges Canonicas univerſales pro tota Eccleſia ferre: Epiſcopos verò, ex poteſtate ſive immediatè à Chriſto, ſive, quod longè probabiliùs, & communiùs aſſeritur, à Pontifice acceptâ, poſſe particulares leges pro ſuo Epiſcopatu etiam inconſulto capitulo condere, ut patet ex variis

texti-

textibus Iuris Can. & ex ratione; quia poteſtas ferendi legem eſt neceſſaria ad gubernationem univerſalis, vel particularium Eccleſiarum; hæc autem à communitatis conſenſu eſt independens, quia neque à communitate collata eſt, neque à Chriſto Summo Pontifici, neque ab hoc Epiſcopis cum reſtrictione ad conſenſum & ratificationem communitatis tradita, niſi quòd in feſtis ſtatuendis requiratur conſenſus Cleri, aut etiam populi, juxta *cap. ult. de feriis* & in bonis Eccleſiæ alienandis, requiratur conſenſus Capituli, ut habetur *in cap. quanto de his, quæ fiunt à Prælato ſine conſenſu Capituli*. ac denique in rebus gravioribus, quæ ex ſe ad univerſalem Eccleſiam pertinent, v. g. in veritatum fidei definitione, canonizatione Sanctorum, conceſſione Indulgentiarum, relaxatione legum univerſalium pro tota Eccleſia latarum, & quarundam reſervatarum diſpenſatione ad Summum Pontificem ſit recurrendum. ut ſtatutum eſt in *cap. Maiores de Baptiſmo & cap. 1. de Translatione Epiſcopi.*

15. De poteſtate Conciliorum ſeu Congregationum tum univerſalium. tum particulariũ, quando abſque aſſiſtentia ſui ſuperioris, de illius tamen conſenſu, vel ſede vacante celebrantur; major eſt controverſia, cui non vacat immorari: communior & probabilior ſententia eſt, leges Conciliorum univerſalium pro tota Eccleſia tunc primùm incipere obligare,

quan-

quando à Summo Pontifice tunc temporis e-
xiſtente vel de novo electo approbantur (un-
de hæc approbatio ſemper etiam peti ſolet)
quia Chriſtus illi ſoli gubernationem ſuæ Ec-
cleſiæ commiſit, Concilio verò Generali, vel
Cardinalium Congregationi ſede vacante ex
natura rei, ſeu ex neceſſitate boni ſtatûs to-
tius Eccleſiæ ea ſolùm poteſtas concedi de-
buit, quæ pro novo Pontifice eligendo, & pro
aliis occurrentibus neceſſitatibus uſque ad e-
jus electionem erat neceſſaria.

Idem de legibus Conciliorum particulari-
um, ut eorum particulares ſubditos obligent,
cum proportione dicendum eſt; nempe quòd
neceſſe ſit, ut ab eorum ſuperiore, cujus con-
ſenſu ſunt habita, approbentur, ſi verò ſede
vacante ſunt inſtituta, alii dicunt indigere
noviter electi capitis approbatione, alii ne-
gant, moti eâ ratione, quòd ex conceſſione
Pontificis Capitulum ſede vacante ſuccedat
in adminiſtratione temporalium & ſpirituali-
um rerum totius Diœceſis, ut colligitur ex
cap. cùm olim de Maioritate & obedientia.

Ceterùm in Trid. *ſeſſ. 24. cap.* 16. præcipi-
tur, ut poſt mortem Epiſcopi intra octiduum
eligatur Vicarius, vel exiſtens de novo con-
firmetur, qui in ceteros habeat jurisdictionẽ.

16. De poteſtate Religioſorum certum eſt,
eam non tantùm eſſe dominativam propter
ſpontaneam ſubditorum traditionem ſui, &
obedientiæ promiſſionem, ſed etiam eſſe ju-

ris-

riſdictivam ad condendas leges: in quibus tamen reſideat, an in capitulo congregato, an in aliquo particulari ſuperiore, ex diverſis eorum à Pontifice conceſſorum Privilegiis & Statutis colligendum eſt. Abbatiſſis verò, & aliis Monialium Præfectis ea ſolùm jurisdictio conceditur, quæ ad rectam & politicam domûs gubernationem neceſſaria eſt.

§. III. *In quos poſſit obligatio legis induci.*

17. DE valde diverſis hominum generibus poteſt quæſtio inſtitui. Itaque quæritur I. An ipſe legislator ſuarum legum obligationi ſubjaceat. ℞. cum S. Thom. (a) communiter recepto, ipſum ſubjacere obligationi directivæ, id eſt, obliganti ad culpam, quando leges ſunt univerſales, præcipientes materiam communem ſubditis & legislatori, non verò obligationi coactivæ, id eſt, obliganti ad pœnam ab ipſo transgreſſoribus ſtatutam: quod tamen ita intelligendum eſt, non quòd lex propria legislatorem formaliter obliget, ſed quaſi materialiter, quatenus determinat materiam executioni mandandam ex obligatione naturali; quia nimirum æquitas naturalis, & legitimus uſus virtuis poteſtativæ poſtulat, ut legislator ſe accommodet, & conformet moribus ſuorum ſubditorum in materia, omnibus communi. unde contra Suar. (b) col-

(a) 1. 2. q. 96. a. 5. ad 3. (b) lib. 3. c. 35. n. 8.

colligitur cum Palao (a) & aliis, legislatorem non peccare contra illam virtutem, contra quam peccant ejus ſubditi, v. g. contra Religionem, quando transgrediuntur præceptum audiendi Miſſam, vel contra Temperantiam, quando violant legem jejunij; ſed contra aliam, reſpicientem non prædictos fines, ſed ſolummodo honeſtatem conformitatis cum modo vivendi ſubditorum, cui fini, quia non videtur graviter opponi transgreſſio legis, quæ reſpectu finis per obligationem ſubditorum intenti eſt gravis materia; ideo legislator neque graviter peccat, quando ſecluſo ſcandalo, aut injuſtitiâ, aut alio gravi incommodo, abſque juſta cauſa, cum ipſo quodammodo diſpenſante, transgreditur ſuam legem: cujus proinde nec pœnam incurrit, cùm eam non formaliter, ſed tantùm materialiter transgrediatur; & præterea nemo erga ſeipſum jurisdictionem aut poteſtatem coactivam exercere poſſit. Dixi: *aut injuſtitiâ*; Nam quando legislator merces ſuas majori pretio venderet, quàm quod per legem taxativam à ſe ſtatutum eſt, utique peccaret graviter contra juſtitiam, quia hæc obligat, ut merces vendantur pretio communi; hinc quia juſtitia etiam exigit, ut contrahentes eisdem conditionibus utantur, legislator tenetur etiam ſervare leges contractuum ab ipſo ſtatutas, & ſi earum non obſervatio irritat contractum ex par-

(a) Diſp. 1, pun. 24. n. 5.

parte ſubditi, irritabit etiam ex parte legislatoris, quia iſte iniquè obligaret ſibi ſubditum, ſi eidem non viciſſim obligaretur: vel ergo legislator obſervare debet ſuas leges ad valorem contractuum requiſitas, vel tam ex parte ſubditi ſecum contrahentis, quàm ſuâ diſpenſare debet, quod utique facere poteſt; ſicut de facto cenſeretur diſpenſare in ſolennitatibus teſtamenti, quando eas ipſe non obſervaret, ut adeóque ſine conſuetis ſolennitatibus valeret teſtamentum ab ipſo editum, quamvis non viciſſim valeret ab alio editum in legislatoris gratiam, niſi antecedenter, cùm illud fieret, diſpensâſſet. Adverte etiam uxorem legislatoris, hujus beneficio à lege exemptam cenſeri, ut dicitur *in lege Princeps ff. de Legibus*, & DD. communiter concedunt.

18. Quæritur II, quomodo, ij qui ob rationis impotentiam, aut ignorantiam invincibilem intrinſecè videntur indiſpoſiti, ut legibus regantur, earum obligationi ſubſint. ℞, certum eſſe, durante tali impedimento, nec pueros, nec ebrios, nec amentes, nec ignorantes invincibiliter, ſive naturali, ſive poſitivâ lege obligari poſſe, quia obligationis agnoſcendæ ſunt incapaces, remoto verò tali impedimento, ſi adulti ſint, obligari, tam naturali, quàm poſitiva lege, ſi nondum adulti, nec ſeptimum annum compleverint, obligari quidem lege naturali, quia ad hanc ſolus uſus rationis requiritur, lege poſitivâ tamen ſecundùm

dum probabiliorem & communem ſententiam non teneri, quia in hac ferenda attenditur ad ea, quæ communiter contingunt, ut dicitur *lege nam ad ea ff. de legibus*. communiter autem perfectus uſus rationis non contingit, nec præſumitur adeſſe ante ſeptennium completum: eo tamen completo, ex communiſſima & verâ doctrinâ omnino aſſerendum eſt, pueros (eadem eſt ratio de puellis) legis poſitivæ, nullum certum tempus, determinantis (prout lex jejunii determinat annum vigeſimum primum completum) ſubjacere obligationi ad culpam incurrendam, etiamſi ante pubertatem probabiliter, juxta *cap. 1. de delictis puerorum*. non ſubjaceant quoad pœnam Eccleſiaſticam, niſi quæ ex gravi percuſſione Clerici incurritur. Ratio eſt, quia neque ex jure naturali, neque ex poſitivo conſtat, majores ſeptennio lege poſitiva exemptos eſſe; ergo ſi ob defectum uſûs rationis ad culpam ſufficientis non eximuntur (qui tamen defectus poſt ſeptimum annum non ampliùs præſumitur, ſed probandus eſt) ſubjacent legi poſitivæ quoad culpam, ſaltem talem materiam præcipienti, quæ non ſpecialem judicii maturitatem ac diſcretionem exigit, uti multis videtur exigere ſuſceptio Sacramenti Pœnitentiæ, & adhuc majorem ſuſceptio S. Euchariſtiæ: atque de illa ſpeciali diſcretione putant intelligendum eſſe *cap. omnis utriuſque ſexûs de Pænitentiis & Remiſſionibus*, præcipiens omni-

mnibus fidelibus Confeſſionem, & Communionem annuam, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint, niſi ob aliam juſtam cauſam judicio confeſſarij differendi eſſent.

19. Ceterùm advertendum eſt, licet juxta primam partem reſponſionis aliquo legis agnoſcendæ impedimento laborantes ab ejus obſervatione deobligentur quoad propriam culpam, nihilominus qui illos induceret ad actionem aliàs lege prohibitam, peccatum juxta materiæ gravitatem commiſſurum, ſi actio illa aut lege naturali, adeóque neceſſariò prohibita, & intrinſecè inhoneſta ſit, ut ſi quis amentem induceret ad bleſphemandum, fornicandum &c. aut ſi ponatur ab eo, qui non per ſe à lege exemptus eſt (uti exempti ſunt infideles non baptizati reſpectu legum Eccleſiaſticarum, pueri minores ſeptennio, & amentes, vel aliàs per privilegium aut juſtam cauſam excepti) ſed qui tantùm per accidens propter ignorantiam, ebrietatem, aut ſomnum temporali impedimento pręeditur à culpa per transgreſſionem contrahenda; unde qui tali comeſtionis carnium die prohibito cauſa eſſet, graviter peccaret, non verò qui alicui propter infidelitatem, ætatem, amentiam, infirmitatem &c. à lege exempto.

20. Quæritur III, an ij, qui ad locum aliquem acceſſerunt, ſtatim legibus ejusdem ſpecialibus teneantur: Dixi *ſpecialibus*; nam legibus juris communis non eſt dubium, quin

tene-

teneantur, etiamſi in loco proprii domicilii propter privilegium locale, vel conſuetudinem præſcriptam non obligent. ℞. Si acceſſerint animo ibi ſtabiliter, vel majore anni parte monendi, veluti milites, Studioſi, Mercatores, &c. ut adeóque domicilium, vel quaſi domicilium nanciſcantur, omnium conſenſu certum eſſe, illos legibus teneri, quia verè fiunt ſubditi in ordine ad gubernationem comũnitatis, ſuſcipienda Sacramenta (excepto ordine) & cauſas fori judicialis. Si autem non acceſſerint animo majori anni parte manendi, ſed tanquam peregrini tranſeuntes divertant, certum iterum eſt, eos teneri legibus contractuum, quos ibidem ineunt, & omnibus illis legibus, quæ proprio domicilio communes ſunt, vel in bonum illius loci, in quo divertitur, ſpecialiter ſunt editæ, ne à peregrinis aliquod incommodum ſuſtineat, cujusmodi ſunt leges prohibentes, ne merces oppido efferantur, ne peregrini ultra aliquot dies in tali loco commorentur &c. In reliquis verò legibus multi negant, multi affirmant obligationem eas ſervandi. Priorum fundamentum præcipuum eſt, quia ut aliquis legibus localibus teneatur, debet eſſe ſubditus legislatoris poteſtati punitivæ, ſed huic nemo ſubditur, niſi ratione originis, domicilii, vel criminis contra jus naturale, aut commune, quorum neutrum habet locum in peregrino transgrediente leges locales: ergo peregrinus non te-

netur legibus localibus, ſeu propriis loci, in quo tranſeunter commoratur. hinc *in cap. à nobis de ſententia excommunicationis* interrogatus Pontifex, an peregrini comprehenderentur in excommunicatione lata ab Epiſcopo pro futuris delictis, reſpondit ſolos ſubditos comprehendi.

21. Poſteriorum iſtud fundamentum eſt: quia paci, tranquillitati, & rectè gubernationi eſt convenientiſſimum, ſi advenæ, quamdiu in loco verſantur, & per ſuam præſentiam communitati veluti pars integralis accedunt, iisdem legibus ac moribus, quibus ceteri, utantur; *unde cap. quæ contra diſtinct.* 8. dicitur: *quæ contra mores hominum ſunt flagitia, pro morum diverſitate ſunt vitanda, ut pactum inter ſe, gentis, aut civitatis conſuetudine, vel lege firmatum, nullâ civis aut peregrini libidine violetur; turpis eſt enim omnis pars univerſo ſuo non conveniens.* Confirmatur. Ideo peregrini ratione criminis in loco contra legem naturalem, vel communem ac univerſalem admiſſi ſubjiciuntur judici illius loci, quia ad rectam Reipublicæ gubernationem conducit, ut ubi quis delictum commiſit, ibi puniatur, & malum exemplum punitione reparetur; ſed ad eandem gubernationem etiam conducit, ut malum exemplum ex violatione legum localium, per obligationem ad culpam & pœnam etiam in peregrinis & advenis impediatur, atque ut hi, quamdiu in loco ſubſiſtunt,

foro

foro judiciali ſubjiciantur, ſicut ſubjiciuntur in ordine ad punitionem eorum criminum, quæ in illo loco contra legem naturalem, vel ſpecialem communitatis ad avertenda damna ex eorum adventu in ipſos latam commiſerunt. Præterea videtur difficulter dari diſparitas, quare peregrini ſuo diſceſſu à proprio domicilio legum ſuarum obligatione exempti, ſi hæc etiam in peregrino loco vigeat, huic mox ſubjaceant, & cur non etiam ſubſint aliarum legum obligationi. Reſpondebunt tamen priores DD. & imprimis ad præcipuum argumentum dicent, falsò ſupponi, quòd peregrini, minori anni parte nec quaſi domicilium nacti, communitati illius loci veluti pars integralis acceſſerint, ut proinde in illius commodum debeant iisdem legibus gravari; cùm id quod ex *cap. Quæ contra* allatum eſt, juxta gloſſam tantùm de peregrinis majori anni parte in loco perſeverantiâ quaſi domicilium adeptis intelligendum ſit; & ceteri peregrini ratione criminis in legem naturalem foro judiciali illius loci non propter ejus utilitatem ſubjiciantur, ſed ne impunitate criminum leges naturales extra domicilium violandi licentia creſcat; quamvis autem poteſtas animadvertendi in violatorem legis pro loci indemnitate etiam in tranſeuntes jure gentium in loci utilitatem conceſſa ſit; cùm aliàs contra inferenda damna ſe tueri non poſſet, non tamen inde ſequitur, conceſſam quoque eſſe in

transgredientes alias leges, ex quarum transgreſſione communitas, nec damnum nec malum exemplum, hoc ipſo quòd peregrini ab illarum obligatione exempti ſint, ſupponitur ſuſtinere. Diſparitas verò, cur obligatio legum proprii domicilii in loco peregrinationis receptarum redeat.& tamen aliarum non de novo adveniat facilè redditur; cùm enim favores ſint ampliandi, ideo peregrini aliorum locorum privilegiis, & legum exemptionibus, quando eædem latæ non ſunt, quidem relevantur, non tamen oneribus in utilitatem aliarum communitatum impoſitis, gravantur. Hac itaque ratione poſterioris ſententiæ argumenta, & quæſtio propoſita commodiùs mihi videtur reſolvi.

22. Quæritur IV. an obligatio legum ſpecialium proprii domicilii ſive actionem aliquam imperantium aut prohibentium, ſive pœnam delicto ſtatuentium ſe extendat ad ſubditos territorio jurisdictionis non præſentes.

Adverte, quoad primam partem de actione aliquâ ponendâ, aut omittendâ, triplici modo poſſe propoſitam quæſtionem intelligi: primò an obligatio legum ſpecialium ſe extendat ad non præſentes antequam eâdem die, quâ lex exſecutioni mandanda eſt, à proprio domicilio diſcedant, v.g. an lex ſolùm Diœceſana Miſſam audiendi, à carnibus vel jentaculo abſtinendi ante diſceſſum obliget

eâdem

eâdem die ad aliam Diœceſim profecturum, in qua non eſt dies jejunii aut feſtus alicuius Sancti. Secundò. An obligatio legum ſpecialium ſe extendat ad redeuntes in proprium domicilium pro ea die, pro qua alibi exiſtentes non obligabantur, v. g. an teneantur ſervare jejunium revertentes ex loco, in quo nulla erat lex jejunii. Tertiò. An obligatio legum ſpecialium proprii domicilii ſe extendat ad non præſentes pro eo tempore, pro quo in alio territorio, immuni à lege, vel in loco ejusdem territorii à lege tamen exempto exiſtunt.

23. Vt ab ultimo incipiamus R. cum communi & certâ ſententiâ negativè; ita enim eſt deciſum in *cap. ut animarum de Conſtitutionibus in 6.* Vbi dicitur, quòd extra territorium jus dicenti (idem eſt de loco exempto intra proprium territorium, qui propterea exemptus dicitur) non pareatur impunè. Ex quo communiter DD. contra Salas & Palaum inferunt, non tantùm de facto obligationem legum ſpecialium ad abſentes ſe non extendere, ſed neque à legiſlatore poſſe extendi, etiamſi poſſit extendi obligatio præcepti generalis; cujus quia citati AA. ſibi unicè petunt aſſignari diſparitatem, hæc aſſignanda eſt, quòd jurisdictio, quæ exercetur per legem, debeat poſſe eſſe contentioſa, ut ſcilicet cum juris ſolennitate contra transgreſſorem procedi poſſit;

Digitized by Google

nemo autem hoc poteſt extra proprium territorium ſine alieni dominij præjudicio.

Data reſponſio etiam vera eſt, licet quis ex intentione declinandi obligationem proprii territorii in aliud ſe conferat ſaltem in iis caſibus, quibus non expreſsè id prohibetur: uti Card. de Lugo (a) teſtatur prohibitum eſſe ſub irritatione actûs in Brevi Authentico Vrbani VIII. anno 1627. edito, ne contracturi matrimonium è proprio domicilio, ubi Trident. eſt receptum, ſe conferant in aliud, ubi non eſt receptum, eo ſolùm animo, ut in præſentia Parochi contrahere non teneantur: quod Breve vel ignoravit, vel receptum non eſſe exiſtimavit illi diſſentiens Palaus (b) citans Suar. (c) & Sanch. (d) ipſo Brevi antiquiores, quorum prior etiam non de matrimonio, ſed de celebratione feſti propriæ Diœceſis loquitur: qui dictam tamen reſponſionis dilatationem rectè probat ex hac ratione, quòd leges locales tantùm obligent, ut obſerventur in loco, non autem, ut non deſeratur locus; ergo iſte licitè poteſt deſeri, & deinde leges illius non obſervari non tantùm ob alios fines honeſtos, ut etiam adverſarij concedunt, ſed propter hunc ipſum, ut quis ſit exemptus à lege, quia in hoc nulla committitur fraus, ſicut neque in cujuſcunque alterius privilegii procura-

(a) In reſponſ. moral. lib. 1. dub. 36. (b) Diſp. 1. pu. 24. § 5. n. 4. (c) tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 13. n. 6. (d) Lib. 3. de Mat. diſp. 18. n. 29.

Digitized by Google

curatione; ut adeóque non obſtet *cap. Sedes. cap. ex tenore de reſcriptis, ubi fraus & dolus nemini patrocinari debet.*

24. Ad ſecundum Reſpondeo affirmativè in quantum leges ſpeciales obſervari poſſunt; hinc revertens ad proprium domicilium, in quo eſt dies jejunij, tenetur abſtinere à carnibus, quia hanc legem, utpote diſtinctam à lege utendi unicâ tantùm refectione, & ſolùm ex cibis eſurialibus conſtante, adhuc ſervare poteſt; quippe pro omnibus diei partibus diviſibiliter prohibentem comedere carnes; econtra non tenetur jejunare, ſi alibi jejunium jam fregit: imò ut Palaus contra Sanchez, Leſſ. & forſan contra communiorem ſatis probabiliter docet, ſi etiam non fregit; quia hoc ipſo quòd quis aliquâ diei parte exſtiterit in loco immuni à lege, & lex jejunij pro omnibus diei partibus indiviſibiliter prohibeat omnem actionem violativam jeiunii, ideo licet adhuc obſervabile eſſet jejunium, tamen lex non potuit obligare revertentem, eô quòd non potuerit illi pro omnibus diei partibus prohibere actionem violativam jejunij.

25. Ad primum Reſpondeo, ſi lex pro omnibus diei partibus diviſibiliter aliquid prohibeat, illam tamdiu obligare, donec ad locum immunem â lege perveniatur, ſi autem aliquid agendum præcipiat, neminem teneri occaſionem exequendi legem exſpectare, vel oblatâ uti, ſi intra tempus exſecutioni obliga-

 tio-

tionis deſtinatum ſe prævideat ad locum de-obligationis venturum.

26. Hinc colligitur I, quòd diſceſſurus è loco jejunij in locum immunem ab obligatione jejunij teneatur abſtinere à carnibus, non autem, ut inconſequenter ad præcedentem doctrinam Palaus docuit, à jentaculo; quia ſicut lex jejunii indiviſibiliter reſpiciens omnia inſtantia, non poteſt conſiſtere reſpectu illius, qui initio diei immunis eſt à jejunio, ſic neque reſpectu illius conſiſtere poteſt, qui in fine diei immunis erit propter adventum ad locum exemptum à lege. Adde quòd ſimplex comeſtio ante diſceſſum non ſit contra ſubſtantiam jejunij, quia una refectio cum eo conſiſtere poteſt, quocunq; tempore fiat. Colligitur II, ſiquis die feſto iter facturus prævideat, ſe matutino tempore, quo aliàs Miſſæ dici ſolent, perventurum ad locum, ubi non eſt dies feſtus, eum nec teneri in loco, unde digreditur, occaſionem audiendi Miſſam exſpectare, nec oblatâ uti; licet quoad poſteriorem partem diſſentiat Suar, *lib. 2. de feſtis cap. 15. circa finem n. 9. & 10.* & Palaus, qui poſterior tamen ſupponit, quòd in eo loco poſt diſceſſum nulla alia Miſſa legenda ſit, adeoque quòd obligatio audiendi Miſſam propter defectum ſubſequentis occaſionis fuerit determinata ad tempus præcedens diſceſſum è loco.

Ratio aſſertionis noſtræ eſt; quia obligatio au-

audiendi Miſſam nulli determinatæ parti temporis matutini eſt affixa, ſed ad quamlibet obligat ſub conditione, ſi nec antè nec pòſt obligationi ſatisfiat, vel ab ea quis eximatur; unde ut obligatio ad tempus præcedens determinetur, neceſſe eſt, ut intra tempus, Miſſis dicendis deſtinatum, neque occaſio ſatisfaciendi, neque exemptio prævideatur futura.

27. Ad alteram partem quæſtionis de lege alicui delicto, pœnam ſpecialem ſtatuente. ℞. Si delictum eſt conſumatum intra proprium territoriũ, etiamſi delinquens eo tempore in illo phyſicè non extiterit, eum obligari ad pœnam, ſicut obligabatur ad non comittendum delictum, quia per hoc fit moraliter præſens illi loco, in quo delictum commiſit: quod proinde legislator debet poſſe impedire, ne in ſuo territorio committatur; hinc ſi exiſtens in alieno territorio jaciens ſagittam occideret hominem exiſtentem in ſuo territorio, hoc ipſo incurreret pœnam ſeu cenſurã, homicidis in proprio territoriò ſtatutam; & ſi Canonicus moraretur extra ſuam Diœceſin, quando in eadem ſub pœna Eccleſiaſtica jubetur reſidere, iſtius ſe reum faceret, quia omittens præſentiam in loco, ibi cenſetur eam omittere, ubi eam deberet ponere. Dixi tamen: ſi delictum eſt conſumatum intra proprium territorium; quia ſi tantùm eſſet inchoatum, cùm lex pœnam ſtatuit crimini conſumato, ea non incurritur per conſuma-

tionem factam extra territorium proprium, quia lex ultra illud ſe non extendit.

28 Quæritur V. An obligatio legum civilium etiam comprehendat Clericos, & Religioſos. ℟. Earum, quæ non obſunt ipſorum im̃unitatibus, & privilegiis, atque vivendi modo, obligationem comprehendere etiam Clericos, ac Religioſos, quoad vim directivã, non tantùm ex titulo Conformitatis, ut putat Vaſq. (a) quia hic titulus vel ad nullam culpam obſtringeret, cùm propter ſtatûs ſui diverſitatem, & ſpeciales leges meritò ab illo excuſarentur, vel ſolùm ad venialem, ſicut de obligatione legislatoris diximus; neque tantùm propter interpoſitionem poteſtatis Pontificiæ, obligationem legum civilium ſua approbatione etiam in Clericos ac Religioſos extendentis, uti Suarez (b) docuit; ſed probabiliter etiam, uti com̃uniùs docent AA. propter poteſtatem directam, quam cum dicta limitatione legislator civilis habet in Clericos, & Religioſos, quoad gubernationem politicam & civilem: quia etiam illi ſunt membra communitatum gubernatori ſæculari ſubditarum, & nullo jure, id eſt, neque divino, neque canonico à jurisdictione in rebus civilibus directivâ excipiuntur; imò potiùs illa verba S. Pauli ad Rom. 13. omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita eſt, à S. Chryſ. Homil. 23. ad Rom. etiam ad Cleri-

(a) I. 2. q. 167. c. 4. n. 29. (b) Lib. 3. cap. 34. n. 13.

ricos extenduntur, & Pontifices in reſponſionibus Iure Canonico comprehenſis ſæpe ſupponunt obligationem legum civilium, eas contra Clericos allegantes.

29. Quoad vim coërcitivam ſeu punitivam autem Reſpondeo *ex cap. At ſi Clerici c. Cleric. c. Qualiter de Iudiciis. cap. Sæculares de foro competenti in 6. & aliis.* certum eſſe, quòd tam Clerici, quàm Religioſi exempti ſint à jurisdictione civili, etiamſi enim per ſe loquendo poteſtas legiſlativa debeat eſſe conjuncta cum poteſtate punitiva, ex privilegio tamen à Chriſto, vel eius Vicario, Clericis & Religioſis conceſſo, poteſtas punitiva in judicem Eccleſiaſticum transferri potuit, ita ut coram hoc propter transgreſſionem legum etiã civilium conveniri debeant: & ſic de facto tranſlatam eſſe conſtat ex *cap. Clerici cap. Qualiter de Iudiciis.*

§. IV. *Quanta ſit obligatio legis humanæ.*

CErtum eſt, lege humanâ, tam civili quàm Canonicâ poſſe imponi obligationem ad culpam Theologicam, id eſt, Divini Numinis offenſivam, & ab illo puniendam, ſi ita legiſlator voluerit; quia hæc poteſtas ad rectè gubernandam communitatem, & ad cives verè & non tantùm apparenter bonos, ſcilicet non præcisè pœnam effugere volentes, omnino ne-

neceſſaria eſt: unde à Deo conceſſam eſſe, colligitur ex illis Scripturæ locis, quibus divinâ poteſtate hominum Rectores præditos eſſe conſtat; inter quos clariſſimus habetur ad *Rom.* 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit; non eſt enim poteſtas, niſi à Deo, quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt: Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit: qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.* Dixi tamen: *ſi ita legislator ſolverit*: quia enim tum Civilibus, tum Eccleſiaſticis legibus ſæpe aliæ temporales pœnæ apponuntur; hinc videntur legum conditores non ſemper velle obligare ad culpam Theologicam, ſaltem gravem, & à Deo æternâ pœnâ vindicandam: itaque quæritur, an & quomodo velint obligare ad culpam Theologicam, quæ conſcientiam gravare poſſit.

31. Prima ſententia eſt, nullam legem tam Civilem, quàm Canonicam, quantumvis verbis præceptivis expreſſam, cui appoſita eſt pœna merè temporalis, ſeu in hac vita ſolvenda, ferri cum intentione obligandi ad culpam Theologicam, niſi legislator intentionem ſuam manifeſtè declaraverit. Ita Navar. (a) adducens pro ſe Cajet. Immolam & Felinum, quibus plures ſuperaddit Covarruvias, (b) probabilem reputat Valentia, (c) Azor, (d) Bonac.

(a) In Summa c. 23. à n. 55. (b) to. 1. Relect. p. 2. §. 5. n. 2. (c) 1. 2. diſp. 7. q. 5. pu. 6. §. 3. à verſu alterum ſignum. (d) to. 1. lib. 5. c. 6. q. 4.

Digitized by Google

nac. (a) & Palaus, (b) qui quia oppoſitam ſolum dicit probabiliorem, convincitur eâdem ratione relatam ſententiam agnoſcere probabilem, quâ hoc judicium de Bonac. ipſe priùs collegit: ſpecialiter autem de legibus vectigalium ac tributorum id aſſerit Antonius Cotonius, Ordinis S. Franciſci *in ſuis controverſiis celebribus* (c) & apud Dianam, (d) Angelus, Beia, Duardus, quibus vehementer favet Em. Card. de Lugo (e).

32. Secunda ſententia longè communior, & priori omnino oppoſita, aſſerit omnem legem tam civilem, quàm Canonicam inducere obligationem in conſcientia ad culpam, materiæ gravitati proportionatam, eique pœnam temporalem ſolummodo adjici ad eius obligationem confirmandam, niſi aliud fuerit expreſſum, ita multi, quos refert Sanchez. (f)

33. Tertia ſententia præcedentes limitans, eíſque præferenda aſſerit, ſi lex utatur verbis præceptivis, obligare ad culpam Theologicam, ſi autem indifferentibus, obligare tantùm ad culpam civilem, & pœnam temporalem ſubeundam, niſi uſu & conſuetudine vel alio modo declaratus ſit animus legislatoris, intendentis ad culpam Theologicam in poſteriori, vel civilem in priori caſu obligare. Ita Bonac. (g) Azor, (h) Suar. (i) Sanch. (k) Pa-

(a) to. 2. diſp. 1. q. 1. pu. 7. n. 3. (b) d. 1. pu. 15. n. 8. (c) lib. 5. con. 12. (d) p. 1. tr. 10. R. 19. (e) to. 2. de juſt. d. 36. ſect. 4. n. 43. (f) lib. 6. cap. 4. n. 59. (g) to. 2. d. 1. q. 1. pu. 7. § 4. n. 3. (h) to. 1. lib. 5. c. 6. q. 5. (i) l. 5. c. 3. n. 6. (k) loc. cit. n. 60.

Digitized by Google

Palaus. (a) Hæc ſententia iſtâ potiſſimùm ratione perſuaderi poteſt. Verba præceptiva ex natura ſua ſignificant obligationem in conſcientia, eámque non perdunt per appoſitionem pœnæ temporalis; verba indifferentia autem etiamſi per appoſitionem pœnæ determinentur ad rationem præcepti ſignificandi, ſi tamen pœna non ſit ſpiritualis, concernens ipſam animam, quales pœnæ ſpirituales ſunt etiam cenſuræ Eccleſiaſticæ, non videtur determinare ad obligationem quaſi ſpiritualem in conſcientia, ſed tantùm ad merè Politicam ac Civilem; certè quia legiſlator mentem ſuam non ſufficienter declarat, meritò ſecundum favorabilem interpretationem præſumitur contentus eſſe poſteriori obligatione; ergo quando legiſlator utitur verbis præceptivis, obligant in conſcientia, ſicut ſi nulla pœna temporalis fuiſſet appoſita, quando autem utitur verbis indifferentibus cum intentione pœnæ temporalis, obligant tantùm ad culpam & pœnam civilem, niſi aliunde mens legiſlatoris innoteſcat, v. g. ex communi uſu, & conſuetudine, legem & modum, quo recepta eſt, interpretante.

§. V. *Quomodo obligationi legis ſatisfiat.*

34 QVæritur I. An præcepto affirmativo ſatisfiat, ſi præcisè ponatur actio præcepta,

(a) diſp. 1. pun. 15. à n. 8.

pta; ſicut præcepto negativo ſatisfit, ſi tantùm ponatur omiſſio actionis prohibitæ. ℞. Secundum communem doctrinam non quidem requiri intentionem expreſſam ſatisfaciendi præcepto, imò etiam intentionem poſitivè contrariam, ſcilicet non ſatisfaciendi præcepto, probabiliùs non obſtare ſatisfactioni, requiri tamen intentionem liberam ponendi illam actionem, quæ præcepta eſt. Ratio eſt; quia impletio præcepti eſt executio rei, quæ præcepta eſt; ſed ſola actio per præceptum expreſſa, & humano modo, adeóque liberè, & non in ebrietate, vel ſomno, vel neceſſitate libertatem omnino tollente poſita, v. g. auditio Miſſæ, recitatio horarum animo colendi Deum, ſuſceptio Sacramentorum cum eâ intentione, quæ ad valorem Sacramenti neceſſariò requiritur, eſt actio præcepta non autem ipſa intentio ſatisfaciendi præcepto, ergo illa ſola requiritur, ergo ſi hæc ponatur, etiamſi quis per errorem putet, & velit, eam ponendo non ſatisfacere præcepto, vel ſi ignoret præceptum, eidem ſatisfecit, nec tenetur aliam actionem cum alia intentione ponere, quamvis primam poſuerit cum propoſito aliam ponendi ad ſatisfaciendum præcepto, vel affectum peccaminoſum lege Divinâ prohibitum habuerit, ſcilicet per actionem poſitam neq; ſatisfaciendi præcepto, neque ponendi aliam ad eidem ſatisfaciendum. Vnde ut ſatisfiat, præcepto, non requiritur actus obedientiæ

formalis, quæ nitatur motivo obedientiæ, ſed ſufficit materialis, quia aliud eſt præcepto formaliter ſatisfacere, & aliud, per obedientiam formalem ſatisfacere.

35. Quæritur II. An & quomodo quis eâdem actione pluribus obligationibus ſatisfacere poſſit. ℞. eàdem ſolutione pluribus obligationibus juſtitiæ ſatisfieri nunquam poſſe, aliarum verò virtutum obligationibus, vel ſi una tantùm ſit obligatio juſtitiæ, tunc eâdem actione ſatisfieri, quando non aliunde conſtat, quempiam ſibi ipſi, vel alium ad hoc poteſtate pollentem, diverſæ actionis ponendæ obligationem impoſuiſſe. Ratio primæ partis eſt; quia implicat eandem rem pluribus titulis juſtitiæ deberi, cùm nemo niſi de ſuo poſſit alteri ſe per translationem juris obligare, & rem, quæ jam antè eſt alterius, nec titulo donationis, nec ullo alio ipſius facere poſſit. Ratio ſecundæ partis eſt; quia inductione conſtat, ad eandem actionem poſſe aliquem ſibi vel alium ipſi ex diverſis virtutibus obligationem imponere, ergo eâ poſitâ, cùm non præſumi debeat obligatio ad diverſam actionem, quando ea non aliunde probatur, omnium virtutum obligationi ſatisfit. Antecedens facilè oſtenditur exemplis; nam poteſt quis ex juſtitiâ, voto, & charitate erga indigentem obligari ad reſtitutionem rei ablatæ, ad audiendam Miſſam die feſto ex præcepto Eccleſiæ, & ex injunctione pœniten-

tiæ

tiæ &c. quamvis ex eo, quod ordinariè ſit communiter præſumi debeat diverſa actio ab eâ, quæ aliunde eſt debita, à confeſſario fuiſſe impoſita, niſi ex circumſtantiis colligi poſſit, eandem fuiſſe imperatam.

36 Quæritur III. An per actionem ex fine vel circumſtantia aliqua vitiatam obligationi legis ſatisfieri poſſit, v. g. per auditionem Miſſæ, die feſto ex motivo vanæ gloriæ, vel cum multis diſtractionibus præſtitam.

Ratio dubitandi eſt; quia actus imperatus à lege, adeóque explens eius obligationem debet eſſe honeſtus; ſed actus ob pravum finem, vel circumſtantiam vitiatus non eſt honeſtus, ergo nec imperatus, ergo nec implens legem. Vnde ob defectum debitæ circumſtantiæ quoad modum, quo debet fieri actio præcepta in *Cap. Qui ex timore de regulis Iuris* dicitur: qui ex timore facit præceptum, aliter, quàm debeat, facit, & ideo jam non facit. Et ob defectum finis debiti in *lege non dubium C. de Legibus, & lege contra legem ff. eodem titulo* dicitur: in legem delinquit, qui legis verba amplectens contra legis nititur voluntatem, & intentionem. Nihilominus cum comuniſſima & certâ ſententiâ Reſpond. ſi finis vel circumſtantia tantùm extrinſecè vitiat actionem præceptam, & ſi ipſa quoad ſubſtantiam ſuam ponatur, obligationi legis ſatisfieri, quia tunc ſolus actus voluntatis, determinans ad exſecutionem actionis præceptæ intrinſecè

vitia-

vitiatur; actio verò retinet ſuam honeſtatem objectivam, quæ ſola eſt objectum legis, cui proinde non obſtat, etiamſi extrinſecè ab actu voluntatis, determinante illum, denominetur inhoneſta, v. g. auditio Miſſæ extrinſecè inhoneſtetur ab actu intendente vanam gloriam, vel admittente diſtractiones voluntarias, cum auditione Miſſæ tamen, & præſentiâ morali non incompoſſibiles. Ad rationem dubitandi diſtinguo majorem: actus imperatus à lege debet eſſe honeſtus tam intrinſecè, quàm extrinſecè, nego ma. debet eſſe intrinſecè honeſtus, honeſtate ſaltem objectivâ propter comparabilitatem ad finem honeſtum, qui tamen non præcipitur, ſed ſolus actus, Con. ma. & ſic diſtinctâ min. nego utramque conſequentiam. Ad primum textum Reſpondeo, illo non negari, quòd per actionem ex ſolo metu ſine fine ſupernaturali factam, ſatisfiat præcepto quoad exſecutionẽ, ſed tantùm negari, quod ſatisfiat quoad meritum apud Deum. Ad ſecundum textum Reſpondeo, per illum ſolumodo dici, in legem delinquere, qui finem immediatum legis, id eſt, actionem per legem intentam juxta perceptum verborum ſenſum non exſequitur.

37. Quæritur IV. An obligationi legis ſaltem negativè ſatisfiat, id eſt, eam non violet, qui non adhibitis mediis ad legis obſervationem neceſſariis, vel non remotis impedimentis ſponte ſe impotentem reddit ad obſer-

ſervationem legis. Ratio dubitandi eſt, quia qui præcipit finem, præcipit etiam ea, quæ ſunt neceſſaria ad finem, aliàs iſtum valde inefficaciter intenderet: atqui procuratio mediorum, & remotio impedimentorum eſt neceſſaria ad finem, qui eſt obſervatio legis, ergo qui præcipit hanc, præcipit etiam procurationem mediorum, & remotionem impedimentorum; unde negligens tale præceptum, non ab obligatione legis exemptus, ſed ab eius exſecutione culpabiliter impeditus cenſendus erit. Ob hoc argumentum conſentiunt DD. in legibus naturalibus, utpore verſantibus circa materiam neceſſariam, id eſt, neceſſariò præceptam, niſi quis ex juſta cauſa ab illius exſecutione excuſetur, & à lege pro certis circumſtantiis eximatur, includi etiam obligationem procurandi media & removendi impedimenta obſervandæ legis; in legibus poſitivis verò attendendam eſſe mentem legislatoris, & temporis, pro quo obligant propinquitatem; quando enim ob illius diſtantiam obligatio legis nondum eſt moraliter præſens, co͞munis eſt ſententia, licere, impedimentum obſervationi legis opponere, v. g. non peccaturum, qui etiam ſine juſta cauſa duobus diebus ante aliquot feſtum iter vel negotiū quodcunque ſuſciperet, ex quo ab auditione Miſſæ die feſto ſe prævideret impediendum, peccaturum verò, qui i͞mediatè præcedente no-

nocte ſe inebriaret, præſcius, ab auditione Miſſæ ſe certò impeditum iri.

38. Dixi, etiam mentem legiſlatoris attendendam eſſe, juxta hanc enim aliquæ leges ſtrictiùs, aliquæ remiſſiùs obligant, & finem magìs vel minùs efficaciter intendunt; unde aliquæ difficiliùs, aliæ faciliùs ſinunt ſibi impedimenta opponi, vel non removeri, ac proinde circa illas certa regula aſſignari non poſſit, ſed tantùm exempla pro declaratione adduci. v. g. Lex jejunii permittit quécunque laborem honeſtum etiam non neceſſarium ſibi opponi, quia etiam qui divites ſunt, nec labore pro lucro faciendo indigerent, licitè laborant non jejunantes; ſic etiam aliud pium opus v. g. peregrinatio cum jactura jejunii licitè aſſumitur: econtra autem à præcepto audiendi Miſſam vel dicendi horas, nec labor, nec aliud pium opus non neceſſarium cenſetur excuſare: imò eadem lex circa impedimenta facilè removibilia non æqualiter obligat; nam lex audiendi Miſſam non obligat juxta cōmunem doctrinam ad procurandam abſolutionem ab excommunicatione, vel liberationem à carcere, etiamſi facilè poſſet obtineri, & tamen obligat ad removenda alia impedimenta, negotiorum, peregrinationum & aliarum functionum non neceſſariarum; itaque in his mens legiſlatoris vel ex cōmuni uſu, aut ſenſu hominum, vel ex circumſtantiis, vel ex impedimenti maiori vel minori utilitate colligi debet.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.

De Interpretatione Legis.

39. Duplex eſt interpretatio legis, una dicitur Authentica, quæ ſicut ipſa lex vim obligandi habet: unde definiri poteſt, quòd ſit declaratio legis promulgata ab eo, qui curã ordinariam, vel ad hoc ſibi delegatam cõmunitatis habet. Altera dicitur doctrinalis, quæ eſt declaratio legis nullam vim obligandi habens, qualis eſt omnis illa, cui vel promulgatio, vel promanatio à poteſtate ferendi legem deficit; nam hæc à quocunque rerum intelligente juxta regulas interpretandi legem facta ſolummodo vim habet legis obligationem debito modo applicandi intellectui, vel ad præſtandum id, quod viderit à lege exigi, vel ad omittendum, quod viderit non exigi. Hâc duplici legis interpretatione ſuppoſitâ.

40. Quæritur I. Cùm interpretatio Authentica debeat vel ab ipſo Autore, vel ab ejus ſuperiore, vel à ſucceſſore illius, imediatè, aut mediatè per comiſſionem ac delegationem alteri factam proficiſci, utrum declarationes Cardinalium circa Decreta Concil. Trident. ſint omnes interpretationes Authenticæ, eò quòd in Bulla 7. Sixti V. editâ anno 1588. illorum Congregationi, quæ etiam Tridentina appellatur, videatur ſufficiens facta poteſtas his Pontificis verbis: *Cardinalibus*

verò

tei ò Præfectis interpretationi & exſecutioni Concilij Trid. ſi quando in his, quæ de morum reformatione, diſciplina, ac moderatione, & Eccleſiaſticis judiciys, & aliis, quæ humana ſtatuta ſunt, dubietas aut difficultas emerſerit, interpretandi facultatem, nobis tamen conſultis, impertimur. Reſpondetur non omnes eſſe Authenticas, ſed illas tantùm, de quibus imprimis Pontifex, ut in Bulla dicitur, conſultus eſt, quæ teſte Salas (a) paucæ ſunt, quas inſuper neceſſe eſt, fidelibus ſufficienter fuiſſe publicatas, quarum publicationem Bonac. (b) Suar. (c) Salas (d) & plures alii DD. apud Palaum (e) (qui eorum ſententiam judicat probabilem, quamvis oppoſitam judicet probabiliorem, & tutiorem) aſſerunt non ſufficere, ſi tantùm fiat per Breve Pontificis, vel per Epiſtolam Cardinalis cujuſdam Sigillo munitam, aut per monitorium, vel tranſumptum Authenticum, eò quòd interpretatio habens vim legis debeat eodem modo promulgari, quo quælibet alia lex.

41. Quæritur II. An per interpretationem doctrinalem legis humanæ, quando ex uſu vel conſuetudine de contraria mente legislatoris non conſtat, quis rectè judicet legẽ in illis circumſtantiis non obligare, in quibus ſine magna difficultate & damno bonorũ etiam temporalium, obtentorum vel acquiren-

(a) Diſp 21. ſect. 12. (b) diſp. 1. q. 1. pu. 8. n. 4. verſũ ſecunda pars. (c) lib. 6. c. 1. n. 3. (d) diſp. 12. ſect. 1. n. 8. & diſp. 21. ſect. 12. corol. 5. (e) d. 5. pu. 3. §. 3. n. 2.

rendorum, obſervari non poſſe, probabile videtur.

Reſpondetur cum communi ſententia, de qua fusè agit Suar. (a) rectè talem judicare, & legem, ſi directiva tantùm ſit, & non irritans actum, ad Autoris mentem interpretari (etiamſi in ipſa expreſsè prohibeatur omnis interpretatio, quia per hujusmodi prohibitionem tantùm intelligitur omnis interpretatio frivola, vel quæ ex inſtituto editis gloſſis ac ſcholiis typis mandatur) ut etiam agnovit *Arles 5. Ethic. c. 10. ubi ait; cùm lex quidem univerſaliter loquitur, in his autem præter univerſale quidpiam accidit, tum rectè ſe habet, ut eâ parte, qua legilator omiſit, atque peccavit, abſolutè locutus, emendetur defectus: quòd & ipſe legilator, ſi addeſſet, hoc modo dixiſſet.* Quibus verbis optima etiam reſponſionis ratio indicatur: quia enim leges debent eſſe univerſales pro tota communitate, & particulares circumſtantiæ reddentes aliquibus legem difficulter obſervabilem, prævideri aut exprimi non poſſunt, ideo per epikeiam ſeu emendationem legis juxta æquum & juſtum, ſubditis licitum eſſe debet, mentem legislatoris occurrente circumſtantia probabiliter excuſante (non tamen dubiè, quia tunc lege manente in poſſeſſione legislator conſulendus eſſet) benignè interpretari, præſertim in legibus poſitivis, verſantibns circa objecta contingenter tantùm præcepta.

C Hinc

(a) Lib. 6. c. 7. à n. 9.

Hinc ſit, ut propter infirmitatem à jejunio & propter damnum grave honoris, vitæ, aut rei familiaris à præcepto audiendi Miſſam fideles excuſentur, etiamſi damnum, ut obſervat Suar. ſit tantùm lucri ceſſantis, v.g. ſi occaſio, magni lucri faciendi interea effugeret, quia lucrum ceſſans juſtum & grave damno moraliter æquiparatur, ut conſtat ex *lege unica C. de ſententijs, quæ pro eo, quod intereſt, proferuntur in fine.* Dixi tamen: ſi lex directiva tantùm ſit, & non irritans actũ; nam ut rectè advertit Laym. (a) ad vitandas fraudes ſæpe intereſt Reipublicæ, ut poſthabito particulari commodo per accidens aliquando interveniente, leges irritantes aliquem actum, niſi certa forma obſervetur, id adhuc efficiant, etiamſi inculpabiliter non fuerint obſervatæ. Vnde ex Chapeaville pro exemplo aſſignat contractũ matrimonii, quem irritum fore aſſerit, ſi ſine parocho ac teſtibus celebraretur, quando illi peſtis tempore haberi non potuiſſent.

42. Quæritur III. Quænam regulæ in legis interpretatione ſervandæ ſint, ut mens legislatoris, & vis obligandi deprehendatur. Reſpondetur: potiſſimùm ſervandas eſſe ſequentes. 1. Verba legis, niſi mens legislatoris aliunde ſit manifeſta, in propria ſignificatione accipienda ſunt, quando poſſunt ſine abſurdo, vel injuſtitiâ, vel legis enervatione. Ratio hujus regulæ eſt, quia lex debet eſſe clara; ad quem finem neceſſe eſt, legislatorem uti verbis

(a) Lib. 1. tr. 4. c. 19. n. 24.

bis in propria ſignificatione: propria autem ſignificatio duplex eſt, naturalis, & civilis, naturalis eſt ea, quæ verbis vel ex primæva inſtitutione, vel ex communi uſu eſt indita: & quia ſignificatio, quæ magìs eſt uſitata, reputatur magìs propria, ideo quando lex in hac juxta ſubjectam materiam, quæ ex procemio, vel titulo legis maximè agnoſcitur, accipi poteſt, in ea tantùm debet accipi, ſi lex non ſit favorabilis, ſed vel præceptiva, vel correctiva, vel pœnalis. Significatio civilis eſt illa, quam verba habent, quaſi per translationem, & fictionem juris; ſic mors ſumitur etiam in jure pro Religioſa profeſſione, vel exilio, & filius ſumitur etiam pro Nepote, vel pro adoptato in hæredem, & legitimus pro legitimato; in hac autem ſignificatione, niſi de mente legislatoris Authenticè conſtet, verba nunquam accipi debent, niſi quando lex favorabilis eſt, tunc enim, cùm favores ſint ampliandi, in utraque ſignificatione, tam civili, quàm naturali uſurpatur, juxta ſequentem regulam. II. Regula, Lex non favorabilis ſtrictè, favorabilis verò latè interpretanda eſt. *juxta regulam 15 juris: odia reſtringi, & favores convenit ampliari.* III. Regula. Lex nova ſecundum interpretationem antiquæ explicanda eſt, etiamſi antiqua foret abrogata, ut habetur ex lege *non eſt novum, lege ſed & poſteriores ff. de legibus*. IV. Regula, Nulla lex derogat priori, niſi ſit eidem omnino contraria, ut concilia-

ri non poſſit: quia correctio legis vitanda eſt, quoad fieri poteſt, ut dicitur in *cit. lege ſed & poſteriores & cap. cùm expediat. de electione in 6.*

C A P. IV.

De Diſpenſatione Legis.

DIſpenſatio eſt relaxatio legis circa eum, quem aliàs ipſa obligaret propter invariationem reliquarum circumſtantiarum cauſantium obligationem: de hac itaque relaxatione eadem ferè, quæ de ipſa obligatione legis quæri poſſunt: primò circa quam materiam, id eſt, circa quas leges, ſecundò à quo, tertiò quibus, quartò ob quas cauſas concedi poſſit. Proponam ſingulas quæſtiones ſeorſim.

§. I. *Quænam leges per diſpenſationem relaxari poſſint.*

43. HÆc quæſtio pro diverſitate legum diverſà reſponſione reſolvi debet. Propterea Reſpondeo primò, legem naturalem nec à Deo, nec ab homine per diſpenſationem directam & propriè dictam relaxari poſſe, earum tamen obligationem, quæ à conditione contingente, & vel in Dei, vel hominis poteſtate ſitâ dependent, conditionis variatione poſſe tolli, quod non eſt directè & propriè diſpenſare, ut ex definitione diſpenſationis patet, ſed objectum & materiã, circa quam deberet verſari executio legis, quodammodo deſtruere.

Ra-

Ratio primæ partis eſt, quia obligatio legis naturalis eſt neceſſaria, & objectum poſitis illis circumſtantiis, quæ à voluntate Dei, legem naturalem ferentis, reſpiciuntur, eſſentialiter exigit lege univerſali determinari: ergo obligatio talis legis neque à Deo, & conſequenter neque ab homine, per diſpenſationem relaxari poteſt; hinc Deus nequit reddere licitum mendacium, utpote eſſentialiter inhoneſtum, & indiſpenſabiliter exigens prohiberi. Ratio ſecundæ partis ſumitur ab inductione, qua conſtat, multas leges naturales verſari circa objecta, ſolùm prout certis ſubſtant circumſtantijs, à poteſtate dominativâ Dei vel hominis variabilibus: v. g. Lex juſtitiæ verſatur circa indemnitatem bonorum, vitæ, corporis, famæ aut fortunæ alterius, quamdiu hæc omnia manent in ea circumſtantia, quòd eorum dominium non transferatur in alium; quo tamen in illum translato, ceſſat lex juſtitiæ verſari circa illa bona, & obligare illum, comparatione cujus facta eſt prædictæ circumſtantiæ mutatio: ſic Deus olim licitam reddidit Abrahæ voluntatem occidendi proprium filium, & Iſraëlitis ſpoliationem Ægyptiorum, non quòd diſpenſaverit in lege juſtitiæ, ſed ejus obligationem variatione alicujus circumſtantiæ illam cauſantis penitus ſuſtulerit, nempe jus vitæ & divitiarum Ægyptiacarum in ordine ad intentationē mortis & ſpoliationem Ægypti transferendo in Abra-

rahamum & in Iſraëlitas: ſic etiam jus, quod per contractum Matrimonii uxor acquirit ad reddendum marito illicitum contractum cum alia uxore, vel ad priorem nunquam diſſolvendum, Deus tanquam Supremus Dominus omnium jurium humanorum olim remiſit, & licitam reddidit polygamiam, ac matrimonii diſſolutionem per libellum repudii. Item ſi verum eſt, quòd præter primum gradum conſanguinitatis in lineâ rectâ etiam alii gradus conſanguinitatis, vel affinitatis matrimoniũ naturaliter irritum reddant propter ſanguinis reverentiam, poteſt tamen Deus iſtud jus reverentiale remittere, & validum, ac licitum reddere matrimonium in tali gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, conjunctis; & quia utile fuit, ut jus ſuum in certis caſibus etiam hominibus communicaret, hinc Pontifex per diſpenſationem hujusmodi indirectam & impropriè dictam poteſt circa ea objecta, circa quæ bonæ gubernationi conveniebat, ut haberet Vicariam poteſtatem dominativam, reſtrictam tamen ſolummodo ad caſus neceſſarios, obligationem legis naturalis tollere in votis, juramentis, in gradibus conſanguinitatis extra primum in matrimonio rato, nondũ conſumato; quia tamen neceſſe non erat, nec utile, ut univerſalis poteſtas dominativa Pontifici concederetur, hinc etiam non poteſt diſpenſare in impedimento ligaminis, impotentiæ, erroris, conſanguinitatis in primo gradu, in matrimonio conſumato diſſolvendo &c.

44. Re-

44, Reſpondeo ſecundò nullam legem poſitivam divinam circa res ad ſubſtantiam Eccleſiæ pertinentes, ut ſunt Sacramenta, & ſacrificium Miſſæ, ullius hominis poteſtate relaxari poſſe, ut conſtat ex communiſſima & veriſſima omnium ferè DD. ſententiâ, fundatâ tum in variis Iuris Can. textibus *in cap, ſunt quædam cap. contra Statuta Patrum, cap. omne quod 25. q. 1.* tum in experientia, qua habetur, Pontifices nunquam ſibi vendicâſſe huiusmodi poteſtatem, ſed tantùm declarâſſe ea, quæ Chriſtus circa Sacramenta, & ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacrificium conſtituit; tum denique in ratione, quæ ſuadet, nullius hominis privati bono quidquam circa myſteria fidei, & media ſalutis, per quæ unitas Eccleſiæ cognoſcitur, quoad ſubſtantiam immutandum eſſe. Vnde nequit Pontifex etiam pro caſu neceſſitatis diſpenſare in materia, forma, & miniſtro Sacramentorum; nam quòd pro miniſtro extraordinario confirmationis in neceſſitate aſſumi poſſit ſimplex Sacerdos, ex inſtitutione Chriſti provenit; item nequit mutare ea, quæ ad eſſentiam, & integritatem ſacrificii ſpectant; neque matrimonium conſumatum diſſolvere poteſt, cujus indiſſolubilitatem ad perpetuam Chriſti cum Eccleſia conjunctionem denotandam immutabiliter conſtitutam eſſe, colligitur ex illis Chriſti verbis, quibus præcepit, ut *quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*: propterea quando alibi S. Petro dixit,

Quidquid ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, intelligendum eſt de iis vinculis & obligationibus, quarum ſolutio non eſt unitátis Eccleſiæ, & inſtitutionis Chriſti diſſolutio; ſicut quando dicitur, Superiorem Religionis relaxare poſſe omnia vota ſuorum Religioſorum, ſemper excipiuntur vota ſubſtantialia Religionis.

45. Reſpondeo tertiò, legem poſitivam divinam circa res ad ſubſtantiam Eccleſiæ non pertinentes, v. g. ex contractu voto vel juramento ortam, per diſpenſationem ſaltem impropriam, & omnem legem merè humanam, per propriam diſpenſationem remitti poſſe. Ratio primæ partis eſt, quia propter difficultates ſubinde emergentes ſaluti animarum conveniebat remitti obligationem legis etiam Divinæ; ergo illi ſaltem, cui principaliter commiſſa eſt gubernatio animarum, convenienter etiam commiſſa eſt poteſtas remittendi huiusmodi obligationem, & eandem delegandi aliis adjuvantibus gubernationem. Ratio ſecundæ partis eſt, quia leges merè humanæ verſantur circa obiecta, quæ poterant præcipi vel non præcipi: ergo ſicut per præceptum poteſt imponi obligatio, ſic per diſpenſationem eadem poteſt iterum remitti.

§. II. *A quo leges per diſpenſationem relaxari poſſint.*

46. RESpondeo certum eſſe, poſſe tum à legis.

legislatore, quia ejusdem eſt ligare, & ſolvere, ut dicitur in *c. Inferior diſt. 21. & in cap. Cùm Inferior de maioritate & obedientia*, tum ab illius ſucceſſore, quia reputatur eadem perſona cum legislatore, & in eandem poteſtatem ſuccedit; tum à Superiore legislatoris, quia hujus jurisdictio eſt Superiori ſubordinata.

Verùm inferiorẽ in lege ſuperioris, etiamſi ab hoc non expreſsè prohibeatur, jure ordinario diſpenſare non poſſe, contra S. Antoninum Sotum & Covar. cõmunior & verior ſententia docet, exceptis caſibus paulò pòſt referendis; quia juxta *cit. cap. Cùm inferior, & juxta Clementinam Ne Romani de Electione & electi poteſtate* ubi aſſertio hæc expreſsè eſt deciſa, inferior non poteſt mutare jura Superioris; atqui ſi diſpenſaret, mutaret illius jura ergo &c. Hinc non eſt verum univerſaliter illud axioma: *quidquid poteſt Papa in Eccleſia, id poteſt Epiſcopus in ſuâ Diœceſi*, cuius veritas quidem in pluribus aliis, maximè autem hic deficit, quia ſcilicet non poteſt, diſpenſare in ſua Diœceſi, circa leges à Pontifice latas, ſicut ipſe poteſt in tota Eccleſia: nam legitimus axiomatis ſenſus tantùm eſt, quòd in iis, quæ non ſunt juris communis, & maioris momenti idem poſſit Epiſcopus in ſua Diœceſi, quod Papa in tota Eccleſia. Neque tamen propterea fruſtra in aliquibus legibus Pontifex expreſsè ſibi reſervat poteaſttem diſpenſandi, quia hoc facit, partim ut inferior eò minùs præſumat

in illis legibus diſpenſare, partim ut voluntatis ſuæ efficaciam magis declaret, partim ut huiusmodi leges ex poteſtate generali, quam forſan aliquibus conceſſit, ſpeciali reſervatione iterum extrahat.

47. Caſus autem, quos antè dixi me relaturum, in quibus etiam inferiori Epiſcopo vel Epiſcopali jurisdictione gaudenti poteſtas diſpenſandi ordinaria, id eſt, perpetua ac muneri annexa à Pontifice conceditur, communiter enumerantur ſequentes. I. Si lex feratur verbis expreſsè & indubitanter, vel ſaltem probabiliter concedentibus poteſtatem diſpenſandi inferioribus Prælatis, ſcilicet Epiſcopis electis ac confirmatis (licet nondum ſint conſecrati, hæc enim eſt poteſtas jurisdictionis non ordinis) ut ſi in lege imperſonaliter tantùm dicatur, eam diſpenſari poſſe, quæ verba ne inutiliter, & ſine effectu addantur, non in legislatorem, cui ſine tali conceſſione per ſe competit poteſtas, ſed in inferiorem referenda ſunt. II. Si lex verſetur circa materiam levem, quia in levibus nimis moleſtum eſſet, ſemper ad ſuperiorem recurrere. III. Si lex verſetur circa caſus frequenter occurrentes; quia etiam in his locum habet ratio immediatè dicta; unde Epiſcopi diſpenſare poſſunt in votis & juramentis Pontifici non reſervatis, & in præcepsis Eccleſiæ; imò in lege jejunij, & celebrationis feſtorum, propter frequentem neceſſitatem & impotentiam

Digitized by Google

tiam adeundi Epiſcopum, etiam Parochis conceditur privilegium diſpenſandi. IV. Secundum aliquos, quando lex non fuit lata pro tota Eccleſia, ſed pro una tantùm Provincia vel Diœceſi; tunc enim ſicut lex non eſt univerſalis, ſic nec ad univerſalem & ſupremum legislatorem pro diſpenſatione putant recurrendum eſſe. V. Quando urget moræ impatiens neceſſitas, nec ſupremus legislator facilè conveniri poteſt, quam tamen, etiamſi urgentiſſima ſit, ex communi DD. ſenſu negat Laym. (a) Sufficere in legibus dirimentibus matrimonium, quando ipſum nondum eſt contractum, ſed primùm contrahendum; affirmat verò Palaus (b) allegans Thom. Sanchez Vaſq. Salas, Gaſparem Hurd: Poncium, & *cap. 2. de deſponſatione impuberum*, ubi Epiſcopo conceditur poteſtas ex urgentiſſima cauſa diſpenſandi in defectu ætatis requiſitæ ad valorem matrimonii. VI. Quando conſuetudo poteſtatem diſpenſandi in aliquibus legibus præſcripſit; hæc enim hoc ipſo concedit juriſdictionem juxta *cap. cùm contingat de foro competenti*. VII. Quando dubium eſt, an caſus egeat diſpenſatione; ſed in hoc videtur potiùs legis declarationi, quàm diſpenſationi locus eſſe.

§. III. *Quibus per diſpenſationem leges relaxari poſſint.*

48. SIcut ſuprà quæſtio inſtituta eſt, quinã le-

(a) lib. I. tr. 4. c. 22. n. 4. (b) diſp. 4. de Sponſal. pu. ult. n. 9.

Digitized by Google

legibus obligentur, ſic modò inſtituitur, quinam ab iisdem per diſpenſationem deobligari poſſint; quia autem legislatorem diximus, ſuis legibus aliter non teneri, quàm quatenus lex naturalis eum obligat, ad ſe conformandum ſuis ſubditis, quando ratione materiæ præceptæ, & absque juſto impedimento fieri poteſt; hinc occurrente tali impedimento, propter quod ſubditi diſpenſationem à legislatore petere deberent, ipſe abſque diſpenſationis beneficio jam exemptus eſt. Quæri tamen poteſt, an inferior legislatore poſſit ab ipſo obtentâ poteſtate diſpenſandi cum aliis ſubditis, etiam uti ad diſpenſandum ſecum ipſo, non tantùm indirectè, quatenus diſpenſando cum tota aliqua communitate v.g. in lege jeiunii, etiam ipſe tanquam pars eiusdē communitatis à lege liberatur, neque tantùm mediatè, quatenus ipſi juxta *cap. fin. de pœnitentiis & remiſſionibus*, conceſſum eſt, eligere ſibi aliquem, qui in ipſum habeat eandem poteſtatem abſolvendi à peccatis, & diſpenſandi in legibus, quam is obtinet in omnes ſuos ſubditos, utpote reſpectu quorum non debet eſſe deterioris conditionis, ut ille ſolus procul petere debeat diſpenſationem & abſolutionem, quam alii ſubditi in propinquo habent: ſed an directè & immediatè poſſit uti poteſtate ſibi commiſsâ, diſpenſando ſecum ipſo in iis legibus, & pœnis incurſis vel incurrendis, in quibus poteſt diſpenſare cum aliis ſibi ſubditis.

49. Re-

49. Reſpondetur ex communi ſententia, in legibus, voto, juramento, & pœnis non indigentibus tolli per abſolutionem, neque per ſententiam latam, ſed de jure incurſis, poſſe inferiorem ex commiſsâ ſibi poteſtate ſecum ipſo immediatè & directè diſpenſare; quia licet juriſdictionem coactivam, vel contentioſam, vel judicialem ferendo ſententiam condemnationis, vel abſolutionis. erga ſeipſum nemo exercere poſſit, & ideo ut à peccatis, & excommunicationibus abſolvatur, alium eligere debeat, juriſdictionem tamen voluntariam, ſeu gratuitam, quæ præciſè fit per applicationem alicujus gratiæ nomine ipſius Dei in diſpenſatione voti, aut juramenti, vel nomine alterius ſuperioris in diſpenſatione à legibus, vel pœnis ipſo facto incurſis, non repugnat, ut quis erga ſeipſum exerceat; quia ſufficit, ut inter dantem principalem, à quo beneficium diſpenſationis promanat, & inter accipientem detur diſtinctio: unde communiter conceditur, non obſtante defectu diſtinctionis, poſſe beneficiatum pauperē redditus omiſſæ recitationi Breviarij reſpondentes ſibi ipſi eleemoſynæ nomine applicare; cùm accipiens à conferente principali, nempe ab Eccleſiâ jam diſtinguatur. Neque jure poſitivo à tali juriſdictionis exercitio ſubordinatus Superior prohibetur, quia *cap per noſtras de iure patronatûs & cap. fin. de inſtitutionibus* ſolummodo prohibent ad fraudes & ambi-

bitiones evitandas, ne quis ſeipſum in Eccleſiaſticas prælationes, & beneficia ingerere ſtudeat: hoc ipſo verò, quòd diſpenſatio facta abſque juſta cauſa nihil valeat, ut poſthæc dicemus, poteſtas diſpenſandi ſecum ipſo, non magìs legum & pœnarum ſtatutarum firmitati præjudicat, quàm poteſtas diſpenſandi cum alio; nec minùs, quàm hæc, videtur eſſe neceſſaria; adeóque meritò conceſſa præſumitur.

50. Quæritur II. An ſuperior habens poteſtatem diſpenſandi cum ſuis ſubditis poſſit etiam diſpenſare cum vagis & peregrinis. Reſpondetur de vagis nullum eſſe dubium; etiamſi enim ſatìs probabiliter localibus legibus non ſubjici dicantur, tamen ne in legibus communibus diſpenſationis beneficio priventur, ſicut ne priventur uſu Sacramentorũ ideo in his à ſuperioribus locorũ diſpenſationem, communicationem Sacramentorum, & alios uſus jurisdictionis velut reliqui ſubditi percipere poſſunt.

De peregrinis verò, alibi ſtabile domicilium habentibus, majus eſt dubium: abſolutè pro caſu neceſſitatis poteſtatem diſpenſandi concedit Baſilius Leon. alii requirunt, ut hujusmodi peregrini diuturniore commoratione quaſi domicilium obtinuerint; alij omnino negant, peregrinis diſpenſationem impertiri poſſe, eò quòd congregatio Cardinalium teſte Garzia de Beneficijs declaraverit, pere-

gri-

grinos ſolùm a peccatis & cenſuris abſolvi, non autem diſpenſatione à legibus liberari poſſe. Palaus(a) putat, diſtinguendum eſſe inter legem directivam humanam, & inter legem Religionis ex voto vel juramento ortam, vel impeditivam alicujus actionis in abſentia à proprio domicilio: quoad prioris generis leges ſentit cum Baſilio; nempe quòd ſicut prius docuerat, peregrinos ſubjici legibus locorum, in quibus vel ad breve tempus morantur, ita etiam frui poſſint ſubjectione ſua ad impetrandam diſpenſationem à legibus, eò quòd ejuſdem poteſtatis ſit imponere & tollere obligationem legis: quoad poſterioris generis leges verò exiſtimat ex conſuetudine declarata à Congregatione Cardinalium Majorem & ſtabilem ſubjectionem requiri. Verùm quia nos in obligatione legum imponendâ communi ſententiæ adhæſimus, aſſerentes, ad hoc, ut aliquis ſubdatur jurisdictioni ſuperiorum, requiri, & ſufficere domicilium, vel quaſi domicilium, ita etiam hîc dicimus, idem requiri, & ſufficere ad legum deobligationem per diſpenſationem conferendam adeóque niſi quis majori anni parte decreverit in loco ſubſiſtere, diſpenſatione à legibus illius loci non indigere, à communibus verò ob defectum jurisdictionis in ipſum non poſſe per omnimodam diſpenſationem liberari, quamvis in caſu neceſſitatis propter rationabi-

(a) Diſp. 6, pun. 7. §. 2. à n. 5.

Digitized by Google

biliter præſumptum conſenſum proprij Superioris videatur poſſe obtinere ſuſpenſionem legum, ſicut ad earum exſecutionem poteſtate punitivâ cogi poteſt. Atque de his, qui neque quaſi domicilium habent, intelligenda eſt declaratio Cardinalium.

51. Quæritur III. Quinam poſſint diſpenſare cum Religioſis exemptis ab Epiſcopi juriſdictione. Reſpondetur eorum Prælatos tum immediatos, qui toti domui præſunt, tum mediatos, quia hi omnes juriſdictione quaſi Epiſcopali, quæ ad diſpenſationem requiritur, in ſuos ſubditos potiuntur; hinc quando aliquis ſuperioris cujusdam juriſdictione eximitur, v. g. ſi in Epiſcopum eligatur, nequit ab ipſo ampliùs diſpenſationem acquirere.

§. IV. *Quæ cauſæ ad diſpenſationem requirantur.*

52. DIcendum I legislatorem in propria lege validè poſſe diſpenſare nullâ cauſâ juſtâ tam ex parte ſua, quàm ex parte ſubditi, aut communitatis interveniente, peccare tamen, ſed ſecluſo ſcandalo, vel alio gravi damno probabiliùs tantùm venialiter, ſic diſpenſantem. Prima pars eſt certa apud AA. quia obligatio legis nititur voluntate legislatoris; ergo legislatore per actum diſpenſationis nolente obligare ſubditum, ceſſat obligatio legis. Secunda pars quoad rationem peccati iterum communis eſt inter DD. ſecutos

S. Tho.

S. Thom. (a) quia legitimus uſus poteſtatis legislativæ exigit, ut in pari cauſa onera & obligationes æqualiter diſtribuantur, & ne quaſi per perſonarum acceptionem, ac inæqualis favoris exhibitionem ſubditis ſubjectio oneroſa, & querelis obnoxia gubernatio reddatur: unde nec ſecum ipſo legislatorem in propria lege abſque juſta cauſa diſpenſare poſſe, ſuprà jam diximus. Quoad levitatem culpæ verò traditur à Thoma Sanchez. (b) Salas, (c) Valent. (d) Palao, (e) & aliis ab his relatis ob eandem rationem, quâ ſuprà inducti ſumus ad culpam tantùm venialem imponendam legislatori, in propria lege ſe non conformanti ſuis ſubditis, cujus cùm etiam ſit, procurare conformitatem ſubditorum inter ſe, & ſine juſta cauſa eos non eximere à communibus obligationibus, ideo peccat quidem illos eximendo, ut oſtendimus, ſed ob levitatem ſcandali, aut damni, inde emergentis ſolummodo venialiter, ſicut etiam ſubditi ſine juſta cauſa petentes diſpenſationem, eíque cooperantes; quamvis illâ obtentâ ne venialiter quidem ipſam ſibi uſurpantes videantur peccare; cùm diſpenſatio illicitè, ſed tamen validè conceſſa, ſit ſufficiens cauſa non exſequendi legem, & procurare conformitatem cum aliis non ſit ipſius ſubditi, ſed ſuperioris, ut

(a) 1. 2. q. 97. a. 4. (b) lib. 8. de Matrim. diſp. 18. n. 7. (c) Diſp. 20. ſect. 5. n. 55. (d) 1. 2. diſp. 7. q. 5. pu. 9. ad finem. (e) diſp. 6. pu. 8. §. 1. n. 5.

aut contra Sanch. (a) & plurimos ab ipſo cit. culpam tamen venialem ſolummodo agnoſcente, docent communiter Canoniſtæ, Suar. (b) Salas (c) & alii multi, quos referunt.

53. Dicendum II. Diſpenſatio in lege divina & naturali (reſpectu cujus ſaltem impropriè dicta dari poteſt) ac humanâ legislatoris altioris non tantùm illicitè, ſed etiam invalidè conceditur ſine causâ vel ex parte diſpenſantis, vel ſubditi, vel communitatis verè, aut, ut aliqui volunt, ſaltem apparenter juſtâ interveniente. Ratio communis hujus ſententiæ eſt, quia quando inferior diſpenſat in lege ſuperioris, prout fit quando Pontifex diſpenſat in lege Divina, vel naturali, vel Epiſcopus in lege Pontificia, aut Nationali, aut Provinciali, ſcilicet à Concilio plurium Epiſcoporum unius Nationis, aut Provinciæ latâ, tunc ſolummodo diſpenſat ex poteſtate, ab altiore ſibi commiſsâ, ſcilicet à Deo, Pontifice, vel Concilio, quatenus eam committi pro bona gubernatione ſubditorum neceſſarium erat: ſed non erat neceſſarium committi, poteſtatē diſpenſandi ſine causà, verè vel ſaltem apparenter juſtâ, & bonâ fide pro tali habitâ, ergo neque ſupponendum ex fuiſſe commiſſam.

54. Dixi: *ſaltem apparenter juſtâ*: quia teſte Thom. Sanch. (d) Azor, (e) Buſenbaum, (f) con-

(a) lib. 8. de Mat. diſp. 18. à n. 11. (b) lib 6. c. 19. n. 14. (c) diſp. 20. ſect. 5. n. 60. (d) lib. 8 de Mat. diſp. 17. n. 8. (e) lib. 7. c. 29. q. 6. (f) lib. 1. tr. 2. c. 4. dub. 5.

contra Palaum,(a) ſi inferior Prælatus bona fide putet, cauſam diſpenſationis eſſe juſtam, ac ſufficientem, valet diſpenſatio, non tantùm ſi probabiliter deinde injuſta putetur, quo in caſu etiam alii fatentur, adhuc pro Prælato in favorem actûs ſupponendum eſſe; ſed etiam quando certò deprehenditur, cauſam fuiſſe inſufficientem; cujus ſententiæ fundamentum, nimirum ſcrupulorum evitationem invalidum quidem exiſtimo, eò quòd ad hanc ſufficiat, modò diſpenſatio valeat, quamdiu non certò conſtat de nullitate valoris; puto tamen, adhuc meritò præſumi pro commiſſione poteſtatis; quia hæc ad tuendam autoritatem inferiorum Prælatorum, evitanda peccata ſaltem materialia, & damna ex invalida diſpenſatione, præſertim legum irritantium actûs, & contractus matrimoniales, emergentia conducit; & aliàs cavendum eſt, ne actiones, & operationes humanæ inutiles, ac otioſæ reddantur.

55. Dicendum III invalidam eſſe diſpenſationem, ſi vel expreſſione falſi, vel ſuppreſſione veri, quod in petitione diſpenſationis de jure, vel juxta ſtylum, aut conſuetudinem communem indicandum erat, falſificetur cauſa adæquata exigens diſpenſationem, niſi ſimul exprimatur alia juſta cauſa ſufficiens vel ad totum, vel ad partem illius, cujus petitur diſpenſatio, obtinendam, pro qua parte adhuc

va-

(a) Diſp. 6. pu. 8. §. 2. n° 5

valeret diſpenſatio, etiamſi falſificaretur alterius partis cauſa, modò hæc non ex dolo, ſed ex ignorantia, licet craſsâ, & culpabili fuerit prætenſa. Ratio eſt, quòd ſcil. falſificatione cauſæ adæquatæ invalidetur diſpenſatio, etiamſi in reſcripto, quo illa conceditur non exprimantur iſta uſitata verba: *ſi preces veritati nitantur*: quia ſic expreſsè ſtatatum eſt *in cap. ex parte de reſcriptis*: ubi hæc habentur: *In hujusmodi litteris intelligenda eſt hæc conditio, etiamſi non apponatur, ſi preces veritati nitantur*: unde ſolumodo ad tollendam omnem ambiguitatem eadem apponenda præcipiuntur in *lege finali C. de diverſis reſcriptis*: atque hæc veritas cauſæ, in precibus, ſeu petitione diſpenſationis prætenſæ, adeò neceſſaria eſt, ut ſi etiam inculpabiliter non fuerit expreſſa veritas, vel fuerit expreſſa falſitas, diſpenſatio non valeat, juxta *cap. ſuper litteris §. ſi verò de reſcriptis*. & juxta *Gloſſ. in cap. ſi motu proprio de prabendis in 6.* quod ratione naturali confirmatur; quia nemo ſupponendus eſt ſine cauſa velle diſpenſare, & ſuam vel legislatoris voluntatem immutare, aut quæſitũ ſibi jus remittere: ergo voluntas diſpenſandi includit prædictam conditionem, ita ut hac ſive culpabiliter, ſive inculpabiliter non poſitâ illa nunquam tranſeat in abſolutam: quamvis eâ poſitâ, ut rectè advertit Palaus (a) cum aliis AA. proximè referendis, tranſeat in abſolutam, etiamſi ejus poſitio falſis argumentis fuerit probata. 56. Dixi

(a) Diſp. 6. pu. 16. §. 5. n. 4.

Digitized by Google

56. Dixi I. *Niſi ſimul exprimatur alia juſta cauſa ſufficiens vel ad totum objectum petitæ diſpenſationis obtinendum.* Nam licèt diſpenſationem concedens moveatur à duplici cauſâ, ſi tamen altera deficiente probabiliter creditur fuiſſe diſpenſationem conceſſurus propter unius cauſæ verificationem, illa voluntas, reſpiciens cauſam veram & falſam, cenſetur æquivalere alteri, reſpicienti ſolam cauſam veram; & ideo valet adhuc diſpenſatio, ut docet Sanch, (a) Suar. (b) & teſte Palao,(c) communior ſententia, qui tamen immeritò videtur requirere, ut cauſa falſificata non fuerit cauſa per ſe movens, ſed tantùm per accidens.

57. Dixi II *Vel ad partem*: Nam ſi petis diſpenſationem à duplici lege, vel à duplici impedimento, v g. à voto caſtitatis, & ab impedimento affinitatis, dirimentis matrimoniũ, & ſi pro uno allegas cauſam ſufficientem, ac veram, pro altero autem falſam, valet diſpenſatio, ſaltem quoad partem cauſæ veræ, juxta communem ſententiam: quia, ne totus actus pereat, debet illa diſpenſatio ſaltem operari tantum, quantum poteſt.

58. Dixi III. *Modò non ex dolo, &c.* Nam in hujus pœnam ac deteſtationem, etiam quoad partem cauſæ veræ, diſpenſationis beneficio quis privaretur, juxta *cap. ſuper literis. & cap. ſedes de reſcriptis*: quæ tamen capitula, cùm

(a) lib 8 de Mat. diſp. 21. n. 32. (b) lib. 6. de Voto. c. 27. n. 11. (c) loc. cit. n. 2.

cùm pœnalia ſint, teſte Palao rigorosè interpretanda ſunt, juxta ſubjectam materiam; ſcilicet, cùm pœnam decernant, eam non incurri ante ſententiam judicis. Quod dictum eſt de errore, vel deceptione cauſæ urgentis ad diſpenſationem, id extendendum etiam eſt ad errorem ſubſtantialis materiæ, circa quam ſit diſpenſatio, aut perſonæ, cui ſit, ſaltem ſi hæc ita determinatè attenditur, ut alteri, quàm in animo diſpenſantis deſignatæ non concederetur diſpenſatio. Ratio eſt manifeſta; quia circa illam materiam ac perſonam conceditur diſpenſatio, quam reſpicit voluntas diſpenſatoris; ergo ſi per errorem intellectûs voluntas reſpicit ſubſtantialiter aliam materiam, aut perſonam, quàm tuam, nihil tibi prodeſt diſpenſatio. Dixi tamen, *ſi materia ſit ſubſtantialiter alia*: ſi enim ſit tantùm accidentaliter alia, aut ſi includatur in illa, v.g. ſi concedatur tibi diſpenſatio voti, dandi ad pias cauſas 100. Florenos, cùm tantùm voveris 50. valet diſpenſatio. Addidi etiam: *ſaltem ſi perſona in animo diſpenſantis deſignata determinatè attenditur*: nam aliàs concedit Thomas Sanch. (a) adhuc valituram diſpenſationem, etiamſi per errorem procuratoris pro alio fuiſſet petita, quàm qui revera eâdem indiget: quod quidem probabiliter negat Palaus; (b) quia ſuppoſito tali errore perſona indigens diſpenſatione planè non reſpicitur à vo-

(a) lib. 8. de. Mat. diſp. 21. n. 38. (b) diſp. 6 pu. 16. § 2. n. 8

voluntate diſpenſantis: aliud eſſet, ſi diſpenſatus per errorem aliam perſonam ſibi imaginaretur, quàm eam, pro qua petita eſt diſpenſatio, tunc enim illius conceſſionem non ſuæ erroneæ imaginationi, ſed petitioni cenſendus eſſet affigere.

CAP. V.

De Ceſſatione Legis.

59. Duplici modo lex poteſt ceſſare, ſive quoad totum, ſive quoad partem: primò deſitione finis, propter quem lata eſt; ſecundò per voluntatem tacitam, vel expreſſam legiſlatoris: tacita voluntas intervenit, quando per non uſum, ſeu deſuetudinem, contra legem præſcribitur; expreſſa autem voluntas interponitur in totali deſtructione legis, quæ abrogatio, vel in partiali, quæ derogatio appellatur. De primo atque ultimo modo, quo lex ceſſat obligare, aliqua declaraturus.

60. Dico primò, quando exſecutio legis totaliter & univerſaliter pro tota communitate eſt reddita inutilis ad finem principalem à legiſlatore intentum, etiamſi adhuc utilis foret ad alios fines, principaliter non intentos, ceſſare juxta communem & certam ſententiam totam legem, & quidem (ut contra Suar. rectè obſervat Palaus) independenter ab omni promulgatione: etiamſi enim hæc ſit neceſſaria ad conſtitutionem legis, non tamen

eſt

eſt neceſſaria ad ejus deſtructionem; quia etiam in aliis rebus, unico eſſentiali requiſito deficiente jam deſtruitur totum: unde licèt quis non poſſit lege obligari, antequam communitas obligetur, poteſt tamen deobligari, antequam communitas deobligetur propter ſuam ignorantiam; ſi nimirum ipſi priùs quàm communitati, innoteſcat ceſſatio legis. Ratio Concluſionis eſt: quia deficiente voluntate legisloris deficit lex; ſed deficiente fine per legem, tanquam medium, principaliter intento, deficit voluntas, cùm nemo cenſeatur moraliter aut phyſicè continuare electionem medii, quando ipſum non poteſt ampliùs conſequi finem ſuum; ergo deficiente fine, principaliter per legem intento, deficit lex. Quòd ſi neges minorem, eò quòd voluntas ſæpe adhuc poſſit ferri in alias utilitates legis, plus non probas, quàm quòd poſſit dari nova voluntas obligandi propter alium finem principalem priùs non intentum; quod quia eſſet ferre novam legem circa eandem materiam, ideo deberent etiam cetera requiſita ad legem de novo poni, & imprimis promulgatio hujus novæ voluntatis.

61. Ex hac Concluſione, & eius probatione, infertur, ſi exſecutio legis tantùm pro aliquo tempore ſit reddita inutilis ad finem principalem, pro eo etiam ceſſare, ſeu potiùs ſuſpendi obligationem legis: & ſi partialis exſecutio legis ſit facta inutilis, ceſſare partialē ob-

obligationem legis, quando altera eſt ſeparabilis, ſi autem non eſt ſeparabilis, ait Palaus, (a) regulariter loquendo, etiam alteram partem utilem legis deſinere. Econtra non rectè à quibusdam contra communiorem infertur, quando lex tantùm in particulari reſpectu aliquorum hominum eſt reddita inutilis, reſpectu illorum ceſſare legem, quia finis intentus à legislatore non eſt, ut ſinguli lege obſtricti ſeorſim participent utilitatem legis, ſed ut communitas illam participet; ad hunc finem autem neceſſarium eſt, ut ſinguli lege obſtringantur, etiam quando ſeorſim non videntur participare utilitatem legis, ne per plurium exemptionem irrequiſito legislatore invehatur abuſus & multiplex violatio legum, & ſic neque communitas earum utilitatem participet.

62. Dico II certum eſſe, legem à ſuo Autore, Succeſſore, vel Superiore ejusdem abrogari poſſe: ab inferiore tamen licet communis ſententia concedat, legem civilem, non verò Canonicam poſſe abrogari, nihilominus teſte Suar. (b) & Palao (c) probabilius eſt, per ſe loquendo, de neutra eſſe concedendum: etiamſi enim legislator civilis jurisdictionem ſuam à communitate immediatè acceperit, tamen ſicut ſuprà diximus, eam ſibi non reſervâſſe poteſtatem repudiandi legem, ſic nec videtur ſibi reſervâſſe poteſtatem, per ſe vel

D per

(a) Diſp. 5. pu. 2. §. 1. n. 7. (b) lib. 6. cap. 26. à n. 6.
(c) diſp. 5. pu. 2. §. 2. n. 5.

per ſuperiorem iṁediatum abrogandi; neque etiam ſimiliter neceſſe fuit eandem poteſtatem committi inferioribus à ſuperiore, ſicut poteſtas diſpenſandi commiſſa eſt, quia hæc ſola jam ſufficit pro caſibus neteſſitatis, pro omnimoda autem & ſtabili abrogatione legis facilè ad ipſum legislatorem recurri poteſt, ſi ita expediêrit. Et ſic de legibus Canonicis expreſsè ſtatutum eſt in *cap. quod ſuper his de maioritate & obedientia cap. Inſtitutionis* 25. *q.* 2. *& in Clementinis Ne Romani de electione.*

63. Dico III propter cauſam boni communis legem validè & licitè abrogari, ſine illâ autem per ſolam revocationem abrogari validè, quia jus legis dependet à voluntate legislatoris, non verò licitè, quia omnis irrationabilis legum mutatio Reipublicæ damnoſa & ſcandaloſa eſt; quòd ſi autem abrogatio legis non fiat per ſolam revocationem, ſed per contrariæ legis conſtitutionem, tunc certum eſt, neque validè abrogari ſine cauſa boni coṁunis: quia lex in tantum abrogatur per legem contrariam, in quantum hæc obligat ad oppoſitum illius, ſed hoc ipſo quòd poſterior lex defectu boni communis ſit irrationabilis ac invalida, non obligat ad oppoſitum prioris legis, ergo prior lex non abrogatur per poſteriorem contrariam. Vnde etiam ſequitur, ad hunc modum abrogandi legem requiri eandem quoque publicationem, quæ ad legis impoſitionem eſt neceſſaria,

quam-

quamvis neceſſe non ſit legis abrogatæ mentionem expreſſam fieri, ſi ipſa in corpore juris contineatur, eò quòd tunc juxta *cap. 1. de Conſtitutionibus in 6.* legislator non ſupponatur illam ignoraſſe, ſed ex illius ſcientiâ conſtituiſſe aliam contrariam legem, adeóque priorem voluiſſe abrogare; ſi tamen in corpore juris expreſſa non eſſet neceſſariò prioris legis mentio facienda foret, quòd illâ non obſtante legislator velit poſteriorem obſervari; quia aliàs hanc ex ignorantia illius ſupponeretur tuliſſe juxta *cit. cap.* ac proinde noluiſſe priorem abrogare.

PARS II.

De Legibus in ſpecie.

CAP. I.

De Lege inducta per conſuetudinem.

64. CONſuetudo ſumpta pro jure, & non præcisè pro facto, ſeu pro frequenti uſu, rectè definitur in *cap. Conſuetudo diſt. 1. & l. de quibus ff. de Legibus*: jus moribus conſtitutum. Particula *jus* generis loco, ſcil. pro lege poſita, denotat eaſdem conditiones, quæ ſuprà ad quamvis legem propriè dictam requiſitæ ſunt, ſuo modo etiam conſuetudini competere debere: ac primò debere eſſe rationabilem, ſcil. ordinatam ad finem, comunitati utilem & honeſtum, ſive conſuetudo ſit præter, ſive contra legem inducta; nam licet conſue-

ſuetudo adverſans legi ante factam præſcriptionem fuerit inhoneſta, utpote contraria legi aliquando receptæ, & adhuc obliganti, & fuerit etiam impeditiva boni cõmunis, per legem ſpecialiter intenti; poſt elapſum verò tempus, ad legitimam præſcriptionem requiſitum, fit objectivè honeſta, ſi non repugnet legi naturali (contra quam proinde nunquam præſcribi poteſt juxta *cap. ult. de Conſuetudine*, ſicut neque contra Divinam) & objectum illius ſit utile communitati in ordine ad finem prævalentem; vel compenſantem illud bonum, quod per legem oppoſitam erat intentum: melius enim eſt cõmunitati carere hoc bono, quàm ultrà longum tempus prolongari voluntatem legislatoris, reddentem pleraſque actiones ſubditorum circa aliquod objectum inhoneſtas, quas ex frequenti legis transgreſſione meritò ſupponuntur continuaturi, niſi eadem iterum renovetur & urgeatur.

65. Secundò debere ſufficienter fuiſſe promulgatam, quod contingit per legitimã præſcriptionem, ad quam duæ potiſſimùm conditiones requiruntur, tempus, & actuũ frequentia; circa tempus magnopere variant DD. Aliqui non improbabiliter nullum certum tempus requirunt, ſed arbitrio prudentum ex actionum qualitate & frequentia determinandum relinquunt; eò quòd lege naturali nullum ſit definitum, lex autem poſitiva ſolùm pro præſcriptione juris, ſeu dominii, non verò legis

legis aliquod certum conſtituerit: alii tempus imemoriale, cujus initium neſcitur, exigunt; eò quòd iſtud tantùm videatur inveteratã conſuetudinem, in *l. de quibus* requiſitam efficere, ut ex *l. Hoc iure §. Ductus aquæ ff. de aqua quotidiana* arguitur: alii decem annorum ſpatium cum multis, quas varii apponunt, limitationibus, alii ſine limitationibus idem univerſaliter ſtatuunt, quorum poſtremorum opinio videtur omnium expeditiſſima; partim quia non relinquit quæſtionem indeciſam, ſicut prima, nec tempus nimis longum requirit, ſicut ſecunda, gratis ſupponens, conſuetudinem inveteratam debere eſſe imemorialem, nec innecesſariis limitationibus reſponſionem ſuam perplexã reddit, ſicut tertia ſententia, cuius patroni aliqui requirunt 20 años pro abroganda lege civili, per contrariã conſuetudinem introductam, quando princeps erat abſens, quod putant indicari per diſiunctionem, cùm in *lege penult. C. de præſcriptione longi temporis* dicitur: *Super longi temporis præſcriptione, quæ ex decem vel viginti annis introducitur, perſpicuo jure ſancimus &c.* Alii his in lege civili non conſentientes, ſaltem in lege Eccleſiaſticâ præter, vel certè contra priorem conſtitutionem ſtatuendâ 40. annos decernunt, quod tempus ad præſcriptionẽ juris contra Eccleſiam determinatur *in cap. de quarta. cap. ad aures de præſcriptionibus.*

66. Verùm ſine his limitationibus pro con-

Digitized by Google

ſuetudine intra decennium ſive præter, ſive contra legem civilem, aut Canonicam univerſaliter præſcribendâ ſic arguitur. Ad præſcriptionem legalem nullum aliud tempus in jure exigitur, quàm longum, ut partim ex *cap. ult, de conſuetudine*, partim ex aliis locis conſtat (nec licet argumentari à paritate cum præſcriptione juris; quia ſicut ad hanc bona fides, non autem ad illam, ſic nec æquale tempus requiritur) ſed decennium eſt longum tempus, ut patet *ex cit. l. penult. C. de præſcript. long. temp.* ergo decennium exigitur: cuius præterea hæc convenientia aſſignari poteſt; quia ſi non ſufficiat tempus minus, leges pro cōmuni utilitate conſtitutæ non tam facili & noxia varietate abolentur; ſi autem non requiratur tempus majus, prævaricationes legum & plerorumq; ſubditorum gravamina non nimium protrahuntur.

67. Altera ad legitimam præſcriptionem conſuetudinis conditio eſt actuum externorū (nam circa merè internos diximus non dari legem humanam) frequentia, nullâ contrariâ conſuetudine, vel ſuperioris reclamatione interrupta, & in ordine ad introducendam obligationem, vel deobligationem intenta; hinc per actus propter metum aut vim frequentatos nulla poteſt induci conſuetudo, quia per illos, utpote repugnantes, nemo cenſetur ſibi velle imponere obligationem, uti neque per actus frequentatos animo exſequendi legem,

quam

quam quis per errorem putavit fuiſſe ſtatutã, quámque hoc ipſo non intendit de novo ſtatui Ratio autem, cur actuum frequentia ad conſuetudinem, habentem vim legis, ſit neceſſaria, fundatur tum in textibus juris, tum quia ab hac utilitas objecti, vel conſenſus inducentium conſuetudinem colligi debet. Cur verò oporteat non eſſe interruptam, deducitur ex eo, quòd actio dicto modo revocata vim obligandi perdat, ſicut quando lex retractatur. Cur denique, ut DD. ferè omnes conſentiunt, debeat ex intentione inducendi obligationẽ vel deobligationem procedere, cauſſa eſt, quia nulla ponitur, vel tollitur obligatio, niſi à volente: ob cuius intentionis defectum multæ in Eccleſia dantur piæ conſuetudines, vim legis non habentes. Quandocunq; autem dubitatur de intentione inducendi legem, tunc vel in favorem libertatis ſupponendum eſt, ex intentione gratuitæ devotionis, vel liberalitatis, vel gratitudinis, vel aliâ ſimili actiones quaſdam fuiſſe iteratas, vel colligi debet ex communi hominum ſenſu, vel ex objecti gravitate, difficultate, neceſſitate, aut ſpeciali utilitate; quia nim. tam frequens, conſtans, ardua, ac utilis ejuſdem actionis exſecutio inpoſterum non facile obtineretur, niſi obligatio aliquando imponeretur: ex quo indicio de facto colligitur, conſuetudinem quotidie dicendi horas Can. etiam reſpectu Clericorum Majorum, carentium beneficio, vim legis obtinuiſſe.

 68. Ter-

68. Tertiò denique particula generica *Ius* juxta univerſalem legis definitionem ſignificat, conſuetudinem legalem debere eſſe promulgatam à legitimo Superiore, quatenus ſcil. ſeipſam quidem manifeſtam reddit; ſed præterea indiget Superioris ratificatione, non quidem determinatè ab ipſo, vel eius Succeſſore expreſsâ, ut putabat Vaſq. (a) ſed generaliter jam manifeſtatâ tam in jure Can. in *cap. ult. de conſuetudine,* quàm Civili, in *l. de quibus ff. de legibus* & *l. ult. C. quæ ſit longa conſuetudo*, quarum proinde conſtitutionum Autoritate & ratificatione fit, ut conſuetudo, quæ aliàs juxta *cap. Conſuetudinis diſt.* 11. legem vincere non poteſt, id poſſit, eandem ſibi contrariam abrogando, vel novam ſtatuendo, quando à majori parte perſonarum habilium ad ſubeundam legem in eadem communitate fuerit introducta.

69. Reliquæ duæ particulæ allatæ definitionis: *moribus conſtitutum*: continent differentiam conſuetudinis legalis, à lege per expreſſam legislatoris voluntatem ſtatutâ, ac promulgatâ: ſoli enim conſuetudini propriũ eſt, ut ex moribus hominum, junctâ Superioris tacitâ ratihabitione vim obligandi ſortiatur: unde etiam ſtylus curiæ ſeu fori ſpecies conſuetudinis eſt; quia ex frequenti uſu eiuſdem proceſsûs judicialis oritur tandem obligatio, illum procedendi modum deinceps in judiciis retinendi.

70. Poſt

(a) 1. 2. diſp. 177. cap. 2. n. 10.

70. Poſt prædictas particulas addita ſunt *in cit. cap. Conſuetudo diſt.* 1. etiam hæc verba: *quod pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex*: ſed iſta non tam ad eſſentialem definitionem conſuetudinis, quàm ad eius effectum deſignandum referuntur, & ſenſus illorum eſt, quòd conſuetudo eandem vim habeat, quam habet lex, ſive ad obligationem inducendam, ſive ad inductam authenticè interpretandam, ſive ad abrogandam, ſive denique ad actionem aliquam irritandam, cùm lex idem præſtans deficit: nam quando non deficit lex, id eſt, quando conſuetudo non eſt præter, vel contra legem à ſe abrogatam, ſed juxta legem ſtatutã, illam præcisè exſequens, tunc non pro lege habetur, nec ex illa obligatio aliqua inducitur, ſed inducta confirmatur, ne per deſuetudinem, vel non uſum, tam facilè iterum aboleatur.

71. Circa enumeratos autem quatuor effectus conſuetudinis aliqua adhuc advertenda ſunt. Circa primum adverte, cùm conſuetudo ſit propriè dicta lex, ex eius violatione ſimiliter vel ſolum reatum pœnæ, vel etiam culpæ oriri poſſe, pro diverſitate intentionis inducentium conſuetudinem. Circa ſecundũ adverte, cùm conſuetudo juxta *cap. Cùm dilectus de conſuetudine* ſit optima legum interpres, ideo magnam quidem habere autoritatem ad legem interpretandam, niſi claræ juris diſpoſitioni repugnet (tunc enim non con-

ſuetudo, ſed corruptela eſſet) ut tamen Authentica ſit, eaſdem requiri conditiones, quæ ad obligationem legis neceſſariæ ſunt: unde ante factam legitimam præſcriptionem decennij ſpatio ſolùm conjecturalis, ſeu doctrinalis dici debet. Circa tertium & quartum adverte, ſicut poſterior lex poteſt abrogare priorem, ſive quoad ſolam culpam Theologicam, ſive quoad ſolam pœnam determinatã, ſi hæc non ſupponat culpam Theologicam, quemadmodum cenſuræ Eccleſiaſticæ ſupponunt, ſive quoad utrumque; & ſicut poteſt valorem futurarum actionum irritare, ſic eiuſdem efficaciæ eſſe conſuetudinem legitimè præſcriptam; quia tamen ad legitimam eius præſcriptionem neceſſarius eſt tacitus ſaltem conſenſus ſuperioris, qui cenſetur adeſſe, quando ille ex univerſali conceſſione præſcribendi contra legem, in utroque jure expreſſâ, quaſi per revocationem particularem, nullam in ſpecie conſuetudinis præſcriptionem extrahit; ideo ſi lex aliqua ita feratur, ut improbet non tantùm omnem antecedentem, ſed etiam omnem ſubſequentem conſuetudinem (ad quam contra Palaum (a) & alios ab ipſo relatos cenſeo cum Suar. (b) & Gl. *in Clementinis cap. Statutum de electione. Verbo. Conſuetudine.* verba legis, generaliter improbantia, extendenda non eſſe; cùm interpretatio non in favorem legis, ſed in favorem libertatis fieri debeat) nulla contra eam valet con-

(a) tr. 3. diſp. 3. pu 4. §. 2. n. 9. (b) lib. 7. c. 7. n. 2.

conſuetudinis præſcriptio, niſi circumſtantiæ ex parte objecti lege ſtatuti ita notabiliter varientur, ut conſuetudo ſubſequens meritò cenſeatur mentem legislatoris in ſui favorẽ, ſeu ratificationem interpretari poſſe, ſcil. eum non quidem omnino deobligare ab obſervatione legis, donec tempus præſcriptionis impleatur; eò quòd lex per mutationem circumſtantiarum nondum ſit inutilis reddita, conſentire tamen, ne propter circumſtantias à ſe non præviſas, & reddentes utilem præſcriptionem, eius valor ulterius impediatur.

CAP. II.

De Lege Pœnali.

LEx pœnalis illa eſt, quæ delictis ſubditorum pœnam temporalem irrogat; de hac itaque quæritur, quomodo delinquens ad pœnam exſolvendam, & judex ad imponendam obligetur. Prior pars quæſtionis in eo verſatur, ut inprimis decernatur, an lex pœnam ſtatuens obliget, vel etiam obligare poſſit ad eandem ſubeundam nullâ præcedente judicis ſententiâ, illam indicente, vel ſaltem commiſſum crimen declarante. Deinde an poſtquam obligatio ad pœnam completa eſt, delinquens illam ſolùm teneatur perferre, vel an etiam ſibi inferre. Secunda pars quæſtionis inquirit, an & ex qua virtute judex ad pœnam legis exſecutioni mandandam obſtringatur.

Digitized by Google

72. Dicendum I poſſe quidem, ſed de facto non dari legem pœnalem propriè dictam Civilem, aut Canonicam, quæ nullâ præmiſsâ judicis ſententiâ, vel pœnam, vel crimen denunciante obliget, exceptis legibus ſtatuentibus cenſuram Eccleſiaſticam, vel irregularitatem, vel reſervationem abſolutionis à cenſura aut peccato, vel impedimentum criminis dirimens matrimonium, vel privationem petendi debitum coniugale poſt ſcienter comiſſum inceſtum cum perſona conſanguinea coniugis intra ſecundum gradum. Prima pars, quæ eſt de poſſibilitate legis, etiam tantùm civilis, aſſeritur ferè ab omnibus; quia delicta externa, licet per accidens occulta, ſubſunt jurisdictioni fori externi, hoc ipſo quòd poſſint ab illo prohiberi: ergo poteſt etiam præcipi pœna, propter illa absque ulteriori denunciatione ſubeunda, ſaltem ſi moderata ſit, nec ob ſuam moralem inobſervabilitatem præbeat noxiam occaſionem plurimarum transgreſſionum: ob quam cauſam teſte Suar (a) Salas (b) Palao (c) nequit absq; judicis ſententiâ imponi pœna, vitam, honorem, vel famam graviter lædens. Secunda pars iterum eſt communiſſima, cùm teſtante Sanchez (d) omnes Theologi, ac juris utriusque Profeſſores recipiant tritum hoc axioma, quòd ante judicis ſententiam non debeatur pœna.

(a) Lib. 5. cap. 5. n. 12. & 16. (b) Diſp. 15. ſect. 2. n. 32. & 37. (c) tr. 3. diſp. 2. pu. 1. n. 5. (d) tom. 1. de Mat. lib. 3. diſp. 53. n. 2.

Digitized by Google

pœna. Ratio eſt, quia leges pœnam ſtatuentes ſtrictæ debent eſſe interpretationis, quantum fieri poteſt: ſed reliquæ leges, præter ex communi uſu ac praxi à nobis exceptas, etiamſi ſtatuant pœnam adjectis his verbis: *ipſo facto: ante declarationem &c.* facilè explicari poſſunt, quòd vi illorum verborum tantùm non requirant ulteriorem condemnationem, vel declarationem pœnæ, requiſitâ tamen adhuc declaratione criminis, tanquam neceſſariâ conditione ad abſolutam obligationem, eo modo imponendam, quo tollitur occaſio plurimarum transgreſſionum & ſpes impunè contemnendi pœnam, ergo debent ſic explicari.

73. Neque propterea prædicta verba *ipſo facto &c.* nullius ſunt efficaciæ: primò quia actiones factæ in præjudicium perſolvendæ pœnæ, fructuúmq; ex ea perceptiones à tempore commiſſi criminis omnes veniunt irritandæ. Secundò quia etiamſi reus ante criminis declarationem moriatur, eâ tamẽ ſubſecutâ, obligationes reales ad hæredes transeunt; cùm non indigeant ſententiâ ferendâ, quæ in mortuum ferri non poteſt, ſed tantùm declarationis conditione, quæ etiam poſt mortem, ad eas reddendas abſolutas & completas, evenire poteſt. Tertiò, quia judicium declaratoriũ criminis difficiliùs ſubterfugitur, quàm condemnatoriũ ad pœnã: quod unicè videtur ſupponere Pius IV. in ſua conſtitutione adverſus comittentes Simoniã, ubi in-

inquit: *Ne quis vanâ fiduciâ fretus non intendendi contra ſe judicii, in crimine* (Simoniæ cõfidentialis) *perſeveret, omnibus beneficiis & officiis præſentium Autoritate privamus, & in juris ſubſidium excommunicationis ſententiâ innodamus.* Vnde hæc duplex pœna juxta ſubjectam materiam intelligenda eſt, ſcil. de privatione beneficiorum & officiorum poſt declarationẽ criminis, de cenſura autem etiam ante declarationem; quo modo explicari quoq; debet *Trid. ſeſſ* 14. *de ref.* eâdem lege homicidio voluntario conſtituens irregularitatem, & privationem beneficii ac officii.

74 Monui in concluſione, de pœna propriè dictâ nobis ſermonẽ eſſe; nam irritatio actûs ſtatuta nõ præcisè in deteſtationem criminis, ſed ob defectum debitę formæ, in cõtractibus civilib⁹, teſtamentis, vel matrimonio ſervãdæ ad evitandas fraudes propriè non eſt pœna? ſicut etiam privatio boni nondum obtenti, ſed ſub conditione evitati criminis primùm obtinendi, propriè rationẽ pœnæ non habet, ſed tãtùm eſt negatio præmii, vel favoris pẽdentis ab impletione conditionis: unde ante ſententiã judicis inducitur hujusmodi irritatio actûs, vel negatio favoris acquirendi; quia nõ ſunt poſita omnia, ad favorem actûs, vel conſecutionẽ alicujus boni neceſſariò requiſita.

75. Dicendum II. Quando pœna per declarationẽ judicis impoſita eſt valde gravis, qualis eſt pœna mortis, mutilationis, vulnerationis, longæ cõmorationis in duro carcere, vel

Digitized by Google

triremibus, non teneris eam tibi inferre, ſed tantùm perferre, ſi effugere nequeas, ſecus, ſi pœna ſit levior, vel inferioris ordinis, ut eſt moderatus carcer, exiliū mite, mulcta pecuniaria, ſi, ut cōmunis praxis requirit, petatur ab eo, cui ſolvēda eſt. Probatur: quia prior obligatio eſſet nimis inhumana, ergo nō datur; poſterior eſt juſta, ergo ei parendum eſt.

76. Dicendum III. ſi judex ſit ipſe legiſlator, vel eâdem poteſtate gaudeat, eum in tantum obligari, pœnam ex lege latam vel ferendam exſecutioni mandare, in quantū ſuprà diximus, illum propriis legibus teneri: ſi autem ſit inferior, teneri ſaltem ex juſtitia vindicativa ratione officii per declarationem criminis pœnam latæ ſententiæ, vel per condemnationem pœnam ſententiæ ferendæ determinatè infligere, ut docet S. Thom, (*a*) niſi ob variationem circūſtantiarum rationabiliter judicet, ſuperiorem in augmentum vel decrementum pœnæ conſentire. Ratio prioris partis patet ex dictis. Ratio poſterioris deſumitur ex æqualitate juſtitiæ vindicativæ, quæ obligat judicem, juxta Regulam ſibi ex intentione dictæ virtutis à lege præfixam, pœnam delictis commenſurare.

77. Dixi: *Saltem ex juſtitia vindicativa.* Nam utrum ad mulctas pecuniarias exigendas etiā ex juſtitia cōmutativa debitá Domino principali judex inferior teneatur, non conveniūt AA. Affirmat Rebellus (b) inter alios immeritò

(*a*) 2. 2. q. 77. a. 4. (*b*) Part. 1. lib. 2 q. 16. n. 1

Digitized by Google

ritò citans S. Thomam, Medina (a) Molina, (b) Negant Tan. (c) Leſſ. (d) Diana (e) referens Navar. Thomam Sanchez Vaſq. & alios, quos Tamb. (f) cujus rationem tamen non rectè ex præcedẽti noſtra doctrina deſumit, quòd nim. pœna non debeatur ante ſententiam judicis, adeóq; nullum læſum fuerit jus à judice, non exigente pœnam pecuniariam. Nam ut rectè advertit Mol. Dñus principalis habuit jus, illa pœnâ ſe locupletandi: conſequenter inferior videtur obligari ex officio ſuo, ad procurandũ bonũ ſui Domini, ſicut obligatur reſtituere lucrum ceſſans, qui ad illud non impediendum tenebatur. Fundamentalior itaq; ratio redditur à Lugone (g) Salas (h) Leſſ (i) qui eam his verbis expreſſit. Leges pœnales & commiſſoriæ non ſunt factæ, ut Reſp. ex pœnis locupletetur; ſed ut leges ſerventur, & ſubditi officium præſtent: unde neque procurator fiſcalis non accuſans, neque judex non condemnans in tali caſu tenetur ad pœnæ illius compenſationem.

CAPVT III.

De Lege irritante.

78. Cùm probono cõmuni neceſſariũ fuerit, cõcedi gubernatori iurisdictionẽ in

(a) q. 12 de reſtit. §. ult. & antepenul. (b) tom. 3. de juſt. diſp. 739. n. 3 (c) 2. 2. diſp. 4 q. 6. dub. 2. n. 83. (d) lib. 2. c. 13. dub. 10. (e) p. 3. tr. 5. R. 54. & tr. 6. R. 35. (f) lib. 8. tr. 4. c. 2. § 6. n. 12. (g) tom. 2. de juſt. diſp. 37. ſect. 8. n. 97 (h) diſp. ſect. 7. n. 105 (i) loc. cit. n. 73.

Digitized by Google

in voluntates ſubditoru, non tantùm ad certas actiones illis reddendas illicitas, ſed etiam invalidas, ideo multæ leges ſtatutæ, & praxi receptæ ſunt, quæ vel explicitè vel implicitè, requiſitâ vel non requiſitâ ſententiâ judicis, quaſdam actiones ſubditorum irritas ac nullius valoris efficiant poſt factam ſui ſufficientem promulgationem; quamvis non hoc ipſo quòd lex actionem aliquam prohibeat, eam etiam irritam reddat, nec quôd irritam reddat, per ſe & immediatè eam prohibeat. Verùm in hac aſſertione aliqua magìs dubia majori indigent declaratione.

79. Dubitatur enim primò: quænam leges explicitè, & quænam implicitè irritantes cenſeantur. ℞. explicitè irritantes expreſſis verbis mentem legislatoris manifeſtare, quibus dicit, actiones nullius valoris, roboris, firmitatis, momenti, habendas eſſe: implicitè irritantes verò ſtatuere actionibus quibusdam certam formam, ad ſubſtantiam earum pertinentem, quæ conditionum jure neceſſariarum diſpoſitio dici poteſt. Vnde duplex diſtinguenda eſt forma, ſcil. ſubſtantialis & accidentalis; accidentalis eſt, quæ ſua omiſſione non irritat actum; ſic triplex denuntiatio, præmittenda contractui matrimoniali, eſt forma merè accidentalis: econtra forma ſubſtantialis omiſſa annullat actum; hinc matrimonium contractum ſine præſentia parochi, & duorum teſtium, in loco, ubi Trid. eſt

re-

Digitized by Google

receptum, eſt omnino invalidum. Tunc autem forma dicitur eſſe ſubſtantialis, ſeu ad ſubſtantiam actûs requiri, quando vel lex ipſa eam appellat formam actûs, vel ipſum ſine ea irritum decernit, vel ad agendum poteſtatem priùs non habitam confert ſub conditione, ex jure communi non merè accidentaliter requiſitâ; aliàs cenſeretur etiam in collatione poteſtatis tantùm accidentaliter requiri, & quaſi ratificari, aut in mentem reduci.

89. Dubitatur ſecundò: quæ leges ante ſententiam judicis actionem aliquam irritam reddant, & utrum id tantùm in foro externo, vel etiam in conſcientia efficiant. ℞ attendum eſſe, an irritatio actionis immediatè intendatur merè in pœnam, & deteſtationem delicti, vel an ob alium finem, nempe in favorem totius communitatis, vel hominis privati decernatur; ſi primum, adeóque ſi lex inducens irritationẽ ſit merè pœnalis, tunc niſi actus aliquando validus ampliùs irritari, ſeu reſcindi nequeat, quemadmodum contractus matrimonialis, vel niſi actus poſitus ſit ex poteſtate ob defectum alicujus conditionis nondum completâ (quo modo completa non eſſet poteſtas abſolvendi à cenſuris antequam tollatur metus injuſtè incuſſus, vel à peccatis, antequam tollatur eorum reſervatio) tunc, inquam, requiritur ſaltem ſententia declaratoria delicti, ut conſtat ex dictis de lege pœnali. Si ſecundum, aliqui docent, quan-

quando actus transferens in alterum jus, vel favorem, in ſe nullam injuſtitiam vel fraudem continet, ob cujus periculum à lege irritatur, eſſe quidem in foro externo abſque judicis ſententia invalidum, in foro conſcientiæ tamen manere validum, donec pro poteſtate judici ad evitandas lites & turbationes reipub. conceſsâ etiam in ordine ad illud invalidetur: unde ajunt, hæredem, cui de voluntate teſtatoris conſtat, licitè accipere & retinere hæreditatem, donec teſtamenti, debitâ ſolennitate carentis, invaliditate declaratâ hæredibus ab inteſtato ſuccedentibus applicetur.

81. Alii diſtinguunt inter actus factos ex publicâ poteſtate, quos ajunt ob reſiſtentiam legis irritantis, & hoc ipſo poteſtatem reſtringentis, ipſo jure irritos eſſe; & inter actus factos ex poteſtate proprii ſui dominii ſeu juris, cujusmodi ſunt venditio propriorum bonorum, hæreditatis legatio &c. in quibus actibus priori ſententiæ ſubſcribunt, eò quòd lex irritans actus, ex legitima poteſtate procedentes, ob falſam ſuppoſitionem fraudis nullam habeat vim obligandi in conſcientia ad renuntiandum juri vel favori acquiſito. Sed hæc ratio potiùs nititur falſâ ſuppoſitione: quia lex irritat actum non propter fraudem aut injuſtitiam in illo contentam, eúmque naturali jure annullantem, ſed propter periculum fraudis ac injuſtitiæ, quod

lex

lex intendit impedire, reddendo invalidos illos actus, in quos ob neglectam præſcriptam formam occulta fraus irrepere potuiſſet, ut ſic omnis etiam illius committendæ occaſio ac illicium tollatur.

Rectiùs ergo cum Suar. (a) Salas, (b) Palao (c) & aliis non adhibitâ priori diſtinctione dicitur, legem pro utroque foro obſtare valori actús, ſi eum ipſo facto irritum decernat; prout tamen multi probabiliter negant decerni actus teſtamentorum, deſtituti debitâ ſolennitate, quibus inquiunt ſolùm tolli vim probandi teſtatoris voluntatem in judicio externo; ut proinde eâ deficiente poſſit judex hæreditatem appropriare ei parti, quæ firmiores rationes pro ſe adduxerit.

82. Dubitatur tertiò, an quando actus etiam ignoranter præſtiti à lege irritantur, ea ſtatim vigorem habeat, quàm primùm à legislatore publicata eſt, non exſpectato tempore, quo ad notitiam totius communitatis pervenire potuiſſet. Affirmant aliqui de lege Canonicâ, eò quòd hæc non dependeat ab acceptatione ſubditorum, & lex irritans extendatur etiam ad actus ex ignorantiâ procedentes. Rectiùs tamen tam de civili, quàm Canonicâ id negatur, niſi legislator ob ſpecialem utilitatem ita expreſsè decreverit; quia regulariter non expedit ſubditos commu-

(a) lib. 5. cap. 24. à n. 3. (b) Diſp. 16. ſect. 9. circa finem. (c) diſp. 2. pu. 10. n. 5.

muni ignorantiâ laborantes legibus conſtringere; adeóque ea tantùm promulgatio legis cenſenda eſt ſufficiens ad illius vigorem, quæ eſt neceſſaria, ut lex feratur modo communitati magìs conveniente, quo ſcil. ad notitiam illius pervenire potuerit.

83. Dubitatur quartò, an omnis lex prohibens actum ſit etiam irritans, & viciſſim omnis irritans ſit prohibens. ℞. Etſi primum membrum videatur affirmativè deciſum *in l. Non dubium C. de legibus*, & *in cap. Imperiali 25. q. 2.* atque *in Regula 64. de Regulis Iuris in 6.* tamen oppoſitum ex communi Theologorum conſenſu & pluribus inſtantiis colligitur; ſic enim matrimonia clandeſtina jam olim fuerunt prohibita, nec tamen irrita, ut conſtat *ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de Reform.* & matrimonium cum ſimplici voto caſtitatis contractum eſt illicitum, non invalidum. Itaque cùm actuum prohibitorum irritatio intendatur in eorum pœnam, citati textus illam ſtatuentes ſicut aliæ leges pœnales explicandi ſunt, ut ſcil. leges prohibentes pro irritantibus habendas eſſe velint, veluti ſi legislator expreſſis verbis ita ſtatuiſſet, requirens tamen adhuc ſententiam judicis juxta morem ferendi leges pœnales, & extendens ſuam voluntatem ad ſolos actus reſcindibiles; quia ad hos aliter extendere non potuiſſet, niſi ipſo facto, & irrequiſitâ ſententiâ judicis voluiſſet irritos; quo modo tamen nec

irri-

Digitized by Google

irritâſſe, nec irritare conveniens fuiſſe à poſteriori ex continua praxi cognoſcitur.

84. Ad ſecundum membrum etiam reſpondetur negativè; etiamſi enim ſuppoſitâ lege irritante ſæpe alia lex deinde eundem actum prohibeat, v. g. juſtitia vetet inire contractum difformem legibus, ſtatuentibus formam contrahendi; tamen ipſa lex irritans non ſemper formaliter prohibet actum, nec ſemper conjungitur cum alia lege prohibente: ſic contractus matrimonii non conſummati ex injuſto metu extortus, vel erectio teſtamenti ſine debitis ſolennitatibus ad eludendas importunas preces ac vexationes irritatur, nec tamen prohibetur, quod maximè verum eſt in actibus, in proprium favorem irritatis, v. g. ſi filia invalidè renunciet hæreditati paternæ, ſolâ dote contenta.

C A P. IV.

De Privilegio.

85. QVamvis privilegium ex jure Canonico *cap. Abbate de Verborũ ſignificatione* communiter definiatur, Lex privata concedens beneficium, tamen propriè dicta lex non eſt; unde ad inſtitutum noſtrum de eo plus non attinet dicere, quàm quod ad illius eſſentiale diſcrimen à lege & diſpenſatione legis cognoſcendum, ſcire neceſſe eſt, ídque ſolâ definitionis declaratione aſſequemur.

Digitized by Google

mur. Dicitur ergo *lex* per impropriam vocis uſurpationem; partim quia eſt occaſio, ut lex naturalis juſtitiæ alios homines obliget; ne privilegiatum iniuſtè impediant ab uſu ſui privilegii, partim quia imitatur legem; quòd & ipſum ſupponat poteſtatem jurisdictionis externæ, & tantùm à ſuperiore quà tali, univerſaliter vel quoad certas actiones ſubjectis conferri poſſit, liberando illos vel ab obligatione legis, vel oneris ſubeundi; quamvis eisdem nullam neceſſitatem obediendi imponat, cùm nemo teneatur uti ſuo privilegio, ex vi alicuius obligationis legalis; formaliter à conceſſione privilegii provenientis; obligatio enim utendi privilegio fori & Canonis, Clericis impoſita, audiendi Miſſam die feſto tempore interdicti univerſalis; à quo quis per privilegium exemptus eſt, non reddendi debitum coniugale poſt editum ſimplex votum caſtitatis, ſi petenti oppoſitione adulterii, ab ipſo commiſſi, privilegium exemptionis à debito obtendere poſſis, tantùm occaſionaliter oritur ex conceſſione privilegii; quia eo ſuppoſito lex juſtitiæ, vel Religionis, ex qua ſtatui Clericali obſtrictus es, vel qua Miſſam audire, aut caſtitatem ſervare teneris, remoto legitimo impedimento, ad uſum privilegii obligat. Vnde jam patet, quomodò privilegium à propriè dicta lege diſtinguatur; quod diſcrimen per particulas *concedens beneficium* indicatur: quia enim bene-

ficium

ficium eſt gratia, & *quod in gratiam alicuius conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum iuxta 61. regulam iuris in 6.* hinc privilegium non poteſt cum diſpendio libertatis ullam obligationem, quemadmodum lex, formaliter inducere: ut habetur expreſsè *in cap. ſi de terra de privilegiis.*

86. Per easdem paulò antè relatas particulas inſinuatur etiam diſcrimen privilegii à legis diſpenſatione, à qua differt tanquam quid latiùs patens, cùm non omne privilegiū ſit diſpenſatio, eò quòd præterea aliud beneficium, quo v. g. aliquod onus deſinit eſſe materia alicuius legis poſitivæ, aut naturalis, à ſuperiore per privilegium concedi poſſit, quale eſt remiſſio tributi, aut decimarum communi jure ſolvendarum, debiti conjugalis adultero non ampliùs ex juſtitia reddendi, ſubjectionis erga judicem ſæcularem, à qua Clerici per privilegium exempti ſunt.

87. Aliud adhuc diſcrimen privilegii à diſpenſatione in vocabulo *Lex* generis loco poſito continetur; quia privilegium in hoc etiam imitatur legem, quòd aliquo modo debeat eſſe perpetuum ac ſtabile, conferens jus ad plures actiones, conſtanter exercendas vel contra oneris alicuius gravamen: diſpenſatio autem poſſit ad unicum actum, vel unicam pœnæ legalis evitationem reſtringi: quo diſcrimine non obſtante rectè adhuc dividitur privilegium in perpetuum, quod ſemper eſt

rea-

Digitized by Google

reale, & in temporaneum, quod reale vel perſonale eſſe poteſt.

Perpetuum, niſi revocetur, in omne tempus indefinitè ad poſteros, & ſucceſſores ſe extendit; temporaneum ad tempus à concedente definitum, vel tantùm ad dies vitæ ipſius privilegiantis, vel privilegiati reſtringitur. Reale privilegium eſt, quod non eſt affixum uni particulari perſonæ, ſed loco, officio, dignitati, communitati, ſtatui, familiæ &c, quæ cùm ſola perpetuitatem habeant, ideo ſolum privilegium reale perpetuitatis capax eſt. Perſonale dicitur, quod uni vel pluribus perſonis ſeorſim ſpectatis tribuitur. Neque tamen definitio legis quoad particulas *Lex privata* huic ſoli applicari meretur; quia etiam privilegium reale, etſi concedatur in favorem totius alicuius communitatis, adhuc dicendum eſt lex privata, quatenus communitas particularis privilegiata reſpectu univerſalis communitatis, includentis alios non privilegiatos, cenſetur eſſe aliquid privatum, & particulare. Atque ex his patet, quo modo definitio privilegii intelligenda ſit, illúdque juxta eam diſcerni debeat à lege, ac diſpenſatione legis, cuius notitiam, utpote ex tota Theologia morali ferè utiliſſimam, ac pulcherrimã, compendio tradidimus. Verùm *Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.* Pſal. 93. ℣. 12.

Parerga

Parerga ex Controverſiis fidei.

I. PRopter ſufficientia Dei auxilia, omnibus hominibus communicata, poſſibilis eſt obſervatio ſingularum legum à Deo vel Eccleſia latarum.

II. Neceſſaria eſt ad ſalutem obſervatio legum, non tantùm ut ſignum, ſed ut cauſſa meritoria noſtræ juſtificationis, nec ſufficit ſola fides.

III. Dantur multa peccata ex natura ſua ſolùm venialia, quæ non tam contra, quàm præter legem fiunt.

IV. Sicut Summus Pontifex in decernendis articulis fidei non poteſt definire falſum, ſic in ferendis legibus, cujus poteſtas ipſi competit pro tota Eccleſia, non poteſt ſtatuere inhoneſtum.

Omnia ad Majorem Dei Gloriam.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google